

הלכות שומר שכר ואומנים

	הלכות שומר שכר ואומנים (שג-שו)	
1	שומר שכר באיזה דבר חייב או פטור ומאימתי מתחייב	שג
9	המעביר חבית ממקום למקום ונשבר, מתי חייב	שד
11	שומר שכופר או שטוען נאנס או נגנב	שה
13	האומנים שומרי שכר, ואם קלקלו, ומתחייב	שו

הלכות אומנים

סימן שג – שומר שכר באיזה דבר חייב או פטור ומאימתי מתחייב:
 (א) *שומר שכר (א) גם הוא אינו מתחייב בשמירתו עד שימשוך במקום שראוי למשוך (ב), כמו שנתבאר בסימן רצ"א בשומר חנם: הגה – י"א' אלס שקולח לחזירו קום דנר להוליכו למקום אחר², ותוך כך שלח לו דוכון, הוי שומר שכר. ראובן שאמר לשמעון: יש לך חפץ פלוני למכור אשתך ואמכרנו,

¹ עי' לעיל קפה ס"א ובש"ך ששם אינו בשם י"א.

² החנוונים ששולחים מעות להסוחרים היושבים במקומות הגדולים לשלוח להם סחורה ונוטלים דבר קצוב בעד טרחתם דינם כשומר שכר והשולח סחורה ע"י בעל עגלה להוליכה למקום פלוני וכן מי ששלח סחורה בספינה בעל העגלה ובעל הספינה דינם כשומר שכר עד העמדתם למקום שהושוו שימסרו הסחורה למי שצוהו (ערוך השולחן סעיף ה).

ראובן שהיה חייב לשמעון מנה ונתן לו את המעות ואמר ליה שמעון הרי הם פקדון בידי עד שאראם לשולחני, אם נגנבו או נאבדו פטור דבההיא הנאה שמקבל מעותיו ויהיו מוכנים שיראם לשולחני נעשה עליה שומר שכר דבהנאה כל דהו מתחייב כדאשכחנא גבי פרוטה דרב יוסף (שו"ת רדב"ז ח"ד סימן קסה - אלף רלו). ראובן חייב לשמעון חמישים זוז, וראובן נתן לו שטר חוב של מאה, ואמר שגיבה הכסף ויחזיר לי חצי, ונאבד לא פשיעה ולא באונס. עי' סי' תא ס"ב: ניזק שתפס בהמה שהזיקה לגבות חצי נזקו מגופה, נעשה עליה שומר שכר לנזקים, ע"כ. ואפילו החולקין שם י"ל דמודו הכא [בשותפין] דדוקא שתפסו בע"כ של מזיק א"כ מסתמא קבל שמירת כולו עליו משא"כ הכא והעיקר אפי' ש"ח לא הוי (ש"ך קעו סקט"ז). ואפי' לא קיבל המעות לשם פרעון מ"מ נימא בההוא הנאה דתפיס להו אחוביה דלא בעי למיעל ולמיפק אזוזי הוי שומר שכר, אלא ע"כ כיון דלא גילה דעתו בפירוש דתפיס להו אחוביה, מסתמא לא אמרינן דהוי שומר שכר, והכא לא שייך דיהיה ש"ש מטעם היתר תשמיש, כיון דבאמת לפי דבריו שאומר שלשם פקדון קבלה הא היה אסור להשתמש בהן אם אינו שולחני, ולכן לא היה על השליח רק דין ש"ח (הרי בשמים ח"א קכו). עי' שו"ת המבי"ט ח"ג קלג לגבי שויות השטרות שנאבדו. {עי' ש"ך ת"א סק"ד שכאשר א' חייב לו כסף, ותפס ממנו, אם יש לו לשלם ממקום אחר הוה שומר שכר עליו, אבל אם אין לו לשלם ממקום אחר חייב אפילו באונסים.} ועי' לקמן הערה 42.

מלמד שמביאין התינוקות לביתו ספרים ללמוד, ומולכים אותם לביתם לפעמים כשירצו, והמלמד לא קבל עליו שום שמירה, ואפי' הא ביתא קמך לא קאמר. אין למלמד דין שומר כלל. שכל הנפקדים שנעשים שומרים מבלתי הזכיר אליהם שם שמירה, יגיע עליהם ריוח או תועלת בקיום ממונם אצלו עבור החפץ המופקד בביתם שמור מכל מיני מזיקין. ועוד אומן דרך משל אין לו מונע ימנעהו ויערכהו מלהניח הכלי אשר הפקד אתו במקום המשתמר, משא"כ כאן, כי אבי הבן לא יתיר למלמד ולא ירשה אותו שיצניע את ספרו וישימהו בבית גנזיו אפי' כהרף עין כי למען ילמוד בו בנו תמיד נתנו בידו. ועוד אפשר לדון בפטור המלמד מצד אחר ולומר שאם הבן הוא קטן ואין בו דעת לשמור, אפי' הטיל ראובן שמירת הספר על המלמד, והוא קבלה על עצמו, כל שהתנה ראובן שישתמש בנו כחפצו וספרו כרצונו וישארו עמו כשירצה פטור המלמד אפי' מפשיעה. שהרי היא כאילו א"ל ראובן שמור לי ספרי ואם תרצה תתיר קשריו ועשה מעלי או הקלף או הנייר שבו שמיים לקונטרסין הטובים (שו"ת הרשב"א חלק ה סימן קסו).

עי' דברי גאונים (כלל צ"ה סי' ט): סוכן שנמסר לו סחורה למכור ולקנות בהמעות סחורה אחרת וגנבים חתרו בלילה תחת בית הסחורה וגנבו כל הסחורה. יש בזה מחלוקת אם הוא שומר חנם או שומר שכר, שהרי אין הסוכן מחויב לישב ולשמור בלילה, ואדעתא דהכי שולחים לסה הסחורות להניחם במקום המשתמר כמנהג המקום, והוה ליה כאילו התנו שיפטרו מגניבה ואבידה, ויש חולקים על זה. אמנם זה דווקא אם נגנב הסחורה אבל אם מכר הסחורה ונגנב המעות אצלו חייב אף באונסים כיון שיש לו רשות להשתמש במעות הרי הם באחריותו עד שיקנה סחורה אחרת עבורם עי' ערך ש"י סי' ע"ב ד"ה ולא יתור: א' שהלוה על משכון בהיתר עסקא, ונגנב המשכון, המלוה

הלכות שומר שכר ואומנים

ושמעון אומר: תנהו ככך וכך והמותר יהא סלדוג, נעשה לאוזן שומר שכר עליו, אע"פ ששתק כשקבלו:³
(א) ש"ש כו' - נראה דלא הוי שומר שכר אלא אם כן שכרו שוה פרוטה⁴. השוכר את הפועל שנותן לו שכרו של כל יום, אין נותנים לו שכר שבת, לפיכך אם אבדו בשבת אינו חייב באחריותו ואם היה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע נותן לו שכר שבת לפיכך

[11] Commented [j1]
הרב דוב שליט"א
צ"ע אם היעלה יהודה
מתאים עם דברי הש"ך
בסי' שמו

פטור, שהרי בשעה שמקבל ההלוה המעות עסקא הוחל להיות שומר שכר ולעומת כן הלוה מקבל ממנו פלגא פקדון והו"ל שמירה בבעלים.

עי' שו"ת בית שלמה (חו"מ ס"ג): סרסור אף שעדין לא הרויח כלום, כהקדים לו שכר דמי, דמשום הכי הוי שומר שכר אף בשעת הליכה שעדיין לא הרויח בו, כיון דכשמוכר הוא מקבל שכר טרחה כפלי כפלים מטרחו, ולהכי הוי הנאה אף קודם מכירה כמו במעות מותרין.

שמעון שלח מעות לראובן לעיר אחרת וכתב לו שימסור המעות ללוי, ושכרו יתן לו לוי, וקיבל ראובן את המעות, וקודם שמסר המעות ללוי נגנבו ממנו, ועכשיו טוען שמעון שראובן ישלם לו כדין שומר שכר, וראובן טוען שמעולם לא עלתה על דעתו להיות שומר שכר, ואף שמעון כתב לו שלוי יתן לו שכרו מ"מ דעתו היתה לעשות כן בחנם, הוי שומר שכר אף דלא קיבל כלום מ"מ מיקרי שומר שכר כיון שיוכל לבא לידי הנאה, וי"א שאם כן כל שומר חנם הוה שומר שכר, אלא במקום שעדיין לא קיבל שכר וגם לא היה פסיקא גמורה או שתיקה דהוי כהודאה שמקבל לשמור אדעתא דשכר, מי יוכל לכופו להיות שומר שכר בההוא הנאה שאם ירצה יתבע שכר, הרי הוא יכול לומר שאין בדעתו מעיקרא להיות שומר שכר ואינו רוצה לקבל השכר (גור אריה יהודא חו"מ לו).

ראובן שלח שמעון למכור דבר, ויקח לעצמו שלישי, ונמכר הדבר, ונגנב הכסף, מאחר ומקבל שכר טרחה הוה כסרסור שהוא שומר שכר, וחייב בגניבה ואבידה, ואם יטעון שאני רק רצייתי להיות שומר חנם, ולא הייתי לוקח שכר טרחה, אי אפשר להשיב אותו משום שזה טענת ספק, אבל אפשר להטיל חרם [יש להקשות עליו, שהצירו המדובר היא שראובן חייב לשמעון כסף, וקשה להאמין שברגע ששמעון קיבל כסף לא קבלו כתשלום החוב] (שו"ת מהריט"ץ (ישנות) סימן יב).
דוקא כשהמוכר נותן שכר לסרסור למכור לו אותו דבר, אבל אם המוכר אינו נותן לו כלום, אף על פי שהקונה החפץ כשקונה אותו נותן דמיה בשביל סרסרותו, לא מקרי שומר שכר לגבי המוכר להתחייב בגניבה ואבידה למוכר. (כנה"ג טור ח"מ שג ס"ד).

³ אם א"ל שמור לי יום אחד בשכר הוי שומר שכר מעת לעת ואם א"ל היום אינו שומר אלא עד הלילה ואם שכרו לשבוע אחת הוי שומר שבעה ימים מעת לעת (ערה"ש ס"ב).
כל שומר מקבל אחריות כפי שנוהגים ואם רוב אותו מקום נהגו כן חשוב מנהג (תשורת ש"י סי' שפא)

במקום שנוהגים העם שכשמוסר אחד לחברו מידי להוליכו בדרך הרי זה אומר לו השליכהו ארצה ואני אוליכנו ועושין כן כדי לפטור עצמו מדין חיובא, וזה מועיל שזה כסתם דעת, שהוא לא מקבל אחריות שמירה (מחנ"א שומרים ו).

סרסור ששלחו לו סחורה למכור ומיד שבא הסחורה על העגלות שלו טרם שמשך פשע בשמירתה ונפסד, חייב שהרי הסרסור חשיב שליח ושליח לא צריך קנין ואל משיכה רק בדיבור בעלמא (ד"ג כלל צה סי' ע), וי"א שפטור שהרי שליח לא מחייב מדין שמירה אלא רק שהמעשה קיים, ואין שום חיוב מטעם קבלן, שהרי גם קבלן אם יש מציאות של משיכה כל זמן שלא משך לא חייב (ערך ש"י קפה ס"ז), ולי צ"ע למה הוא לא קנה מקנין חצר של כלי שהוא העגלה שלו.

ראובן שלח לשמעון שק מלא כסף למכור שם, וכתב ראובן לשמעון כל סכום הכלים של כסף שיש בשק, ושמעון השיב שקבל שק שלם ללא חסרון, ואח"כ נמצא חסר, שמעון חיי מטעם שומר שכר ואינו נאמן לומר שמתחילה כשקיבל השק היה חסר כיון שסותר דבריו הראשונים ואינו יכול לומר טעיתי שאין אדם עשוי לכתוב שבאו כל החצפים בשלימות אם לא שמנאם א' לא' (ד"ג כלל צו סי' מז), וי"א דנאמן לומר טעיתי מיגו דפרעתי (ש"ך קכ"ו סקס"א), ואין חיוב פשיעה במה שאף פעם לא הגיע לידו (ערך ש"י קפה ס"ז)

עי' שו"ת זכות אבות טו, שכל סוחר שמקבל כסף על העבודה בסחורה של חבירו, חשיב שומר שכר על הסחורה כמו אומן וסרסור.

⁴ עי' ש"ך שמו ס"י. עי' שו"ת יהודה יעלה (ח"ב סי' קצ"א): שחולק ואפילו בפחות משהו פרוטה נהיה שומר שכר, אבל חפץ וכלי ודאי מודה הש"ך דסגי אפי' בפחות מש"פ אם נותן לו חפץ כזה בשכרו, וכ"כ הש"ך בח"מ סי' ו' דב"ד נזקקין לכלים אפי' פחות מש"פ.

אפילו לא שכרו במעות אלא בעד טובה שעשה לו כגון שאומר לו אעשה לך דבר פלוני ותהא לי שומר דינו כש"ש דזהו כמו ששכרו בעד זה וכן כשא"ל בעד זה שעשיתי לך דבר פלוני שמור לי דבר זה וקבל עליו (ערה"ש ס"ג).

ועי' לעיל סי' עב ס"ה: מי שנתמשכן על ידי נאמני הקהל על חלקו המגיע מהמס, ונגנב המשכון, אין לקהל ולא לנאמן דין שומר שכר. (אלא אם כן יש מנהג בעיר הולכין אחריו), ועיי"ש בש"ך שנאמן הקהל נחשב כש"ש והנתה"מ חולק, אם לא מקבל על זה שכר, ועיי"ש בפ"ת שגבאי צדקה של בית הכנסת נחשב כשומר שכר.

הלכות שומר שכר ואומנים

אחריות שבת עליו⁵ (ועי' אר"ח סי' ש"ו ס"ד) (ש"ך), עי' לעיל סי' ע"ב ס"ה, ועיי"ש בש"ך שהביא מחלוקת אם נאמן הקהל הוי שומר חנם או שומר שכר, אבל שמש הקהל הוי שומר חנם לכו"ע (רע"א), משרתו של בעל הבית שומר חנם חשיב אצל בעל הבית לענין אם מסר בידו לשמור ונגנב מידו, ואף על פי דהמשרת עומד אצל בעל הבית בשכר, מ"מ לא נקיט השכר בשביל שמירה אלא בשביל שירות הבית (פ"ת).

⁽²⁾ עד שימשוך – י"א שנתחייב השומר בשמירתו מיד שנסתלקו הבעלים, ועי' לעיל רצ"א ס"ה שהמחבר הביא שתי דעות, וכאן סתם כדעה א'⁶ (סמ"ע), וכן לקמן סי' ש"ז ס"ב (ש"ך).
⁽³⁾ והמותר יהא שלך כו' – עיי"ל סי' קפ"ו ס"ב (ש"ך).

(ב) בשומר שכר חייב בגניבה ואבידה. יו"א שאפילו שמר **כראוי** ונתן הכספים תחת הקרקע בעומק מאה אמה(ד), שאי אפשר לגנבם משם אם לא ע"י מחילות, או גם בעידנא דניימי אינשי ונגנבו(ה), או קפץ עליו חולי' ולא יכול לשומרה וכל כיוצא בזה, חייב(ו). ואפילו הקיפו חומה של ברזל. ואפילו אם אילו היה שם לא היה יכול להציל(ז), חייב בגניבה ואבידה, אלא אם כן היה שם ולא היה יכול להציל:

⁽⁷⁾ ונתן הכספים תחת הקרקע כו' – הטעם, דכל גניבה קרובה לאונס היא, וחיבתו עליה התורה, הלכך אין חילוק בין אונס קטן לגדול, והכלל שהשומר צריך שיהיו עיניו פקוחות על הדבר השמור בידו תמיד, ושוב אם נאנס מידו מה היה לו לעשות, דהו"ל דומיא דשבורה ומתה דפטריה מיניה רחמנא (סמ"ע), היינו דווקא גניבה, אמנם אבידה ע"י אונס כגון שבא עליו חולי או אונס אחר שאינו יכול לשמור הרי הוא פטור כיון דאבידה קרובה לפשיעה לא חייבו הכתוב ע"י אונס (עי' ס"י), ועיין מ"ש בסימן ע"ב ס"ק ה' (קצה"ח).

⁽⁸⁾ או גם בעידנא דניימי אינשי – זה לכו"ע ואין מי שחולק (נתה"מ ופ"ת).

⁽⁹⁾ וכל כיוצא בזה חייב – יו"א דגניבה באונס גמור פטור⁸ (ש"ך, ופ"ת), וי"א עיקר כדעה ב' בשו"ע [ובאמת זה לא ב' דעות בשו"ע אלא דעת השו"ע כדע"ה הב'], אבל יש קים לי כש"ך, יש מח' אם יש טענה שכל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד דווקא בשומר חנם או גם בשומר שכר (רע"א בשם פרח שושן), שודד לילה לסטים מזויין מיקרי, ואף על פי שלא הוזכר בשאלה שהיה מזויין מ"מ בודאי שכך הוא, דמי הוא זה שבא לגנוב בלילה ולא יביא כלי מפצו בידו (רע"א בשם פרח שושן), היכא שקפץ חולי על הש"ש או אירע אונס בגופו ואינו יכול לישב עם הפקדון ונגנב פטור, דאין לך אונס גדול מזה דדומה למי ששבאוהו לסטים ואח"כ נגנבה הבהמה דפטור עליה דבכלל אונסין הוא זה כיון שאינו ברשותו לשמור [היינו דלא כשו"ע] (ש"ך בשם מבי"ט), ש"ש ששמר דבר בבית, ובא מים ושתף הבית, אם

⁵ שבשבת הוה שומר חנם (מחנ"א שומרים יט).

⁶ הרי הוא ציין לרצא?

⁷ יש מחלוקת אם לעולם ש"ש חייב אפילו באונס שמגיע אל שומר עד שיגיע לגופו של פקדון ממש, יש לחייבו כיון דהוי ש"ש היה לו להיות יושב ומשמר, או אם שמר כמנהג המקום הוא פטור, ולכן יכול לומר קים לי כדעה השניה (רשד"ם קלד).

השוכר אדם לשמור סחורה בלילה ונרדם, אין בו טענת אונס, דכיון דשכרו לשמור בלילה בשוק הוי כנשכר שלא יישן, וחייב אפילו בשומר חנם (ד"ג כלל צו סי' נב). שודדים מזויינים שבאים בלילה בהחבה חשיב אונס גמור, ופטור שומר שכר (רדב"ז ח"ו סי' קפ), ויש חולקים, דהוה גניבה כל זמן שזה לא בגלוי, וכשלקחו בפני השומרים אפי' שבאו בלילה והם נחבאים מפני אדם אלא יראי' כמו שעושי' הגנבי' נקר' אונס (מבי"ט ח"א סי' רפב), ואם באו שודדים והכו את אחד מכות גדולות והיה שם בית אחד חזק הדלת ואשה אחת בתוכו ושם היו עיקר הנכסים שבאו השודדים בשבילם ויגשו לשבור הדלת והאשה צועקת מבפנים והם אומרים שתוקי ופתחי הדלת ולא תפחדי וכאשר שמעה שהכו את היהודי פחדה שמא ישברו הדלת וימיתוה ופתחה הדלת ולקחו השודדים מה שהיה שם חשיב אונס ולא פשיעה (רדב"ז ח"ו סי' קפא).

ראובן שנתן לשמעון טבעת להראותה לבקיאים כמה היתה שוה והניחה באצבעו, בעת האוכל כשרצה ליטול ידיו הסיר הטבעת מאצבעו והניחה בין חגורו למלבושו עד שינגבו ידיו, וקראו לו מבחוץ במהירות ונחפז ללכת לחוץ והסיח דעתו מן הטבעת ונפל ונאבד, שמעון הוי שומר חנם, ואם הקריאה שקראו להציל לאיש היתה נחוצה, שאם לא היה יוצא אז לא היה יכול להצילו, אונס הוי. ואפילו שיהיה שומר שכר פטור מאבידת הטבעת (כנסת הגדולה הגהות טור חושן משפט סימן רצא אות פא).

⁸ עי' לעיל הערה **Error! Bookmark not defined.** היינו דווקא שקפץ עליו את החולי, אבל אם נחלה, והיה שעות לסדר שומר אחר חשיב פשיעה (מהר"ם שיק טו).

Commented [j12]: ע
י' רע"א
שמביא ג' שיטות,
ולא ברור למה,
הרי א' הוא
השו"ע

הלכות שומר שכר ואומנים

יכול לישבע שלא נגנב קודם לכן, פטור, ואם לא יכול לישבע, אז חייב שמא נגנב קודם (ש"ך) בשם רשד"ם).

(7) ואפילו אם אילו היה שם לא היה יכול להציל כו' – שונה מסעיף י', דשאני התם דשם האונס דטריפת זאב עליה, משא"כ הכא דשם גניבה עליו, ולכך בעינן שיהא שם דוקא (סמ"ע) 9, צ"ל דקאי על שאר אונסים, וה"ק אף על גב דהקיפו כו' ואירעו אונס, מ"מ אינו פטור אלא א"כ היה בעצמו שם ולא היה יכול להציל מן האונס, משו"ה חייב בגניבה ואבירה לשלם, ואין טענת אונס מצילתו בזה (ט"ז), וה"ה בליסטים מזוין דשם שבוייה עליו, ודוקא שלא היה רק גנב, דשם גנב עליו וגניבה באונס חייב רחמנא, והעיקר תלוי דשומר שכר אינו פטור רק כשהאונס היה בגופו של פקדון ולא בגופו של השומר, ואפילו היה אונס בגופו של פקדון אינו פטור כשהוא באונס גניבה, דגניבה באונס חייב. וכל שהיה אונס בגופו של פקדון והיה יכול להציל, והיה אונס ג"כ בגופו ולא הציל, נראה דפטור (נתה"מ) 10, התנה להיות פטור מגנו"א, מ"מ אם נגנב ממנו מפסיד שכרו עי' ש"ך לקמן סי' ש"ה ס"ס ד"ה ומשבועה (רע"א).

(ג) דשומר שכר פטור מאונסים(ח). איזהו אונס, בא עליו לסטים מזויין(ט), אפילו אם גם הרועה מזויין, לפי שהליסטים מוסר נפשו יותר: הגה – האס נפלה לזיקה צעיר ונשרפו החפצים שהיה ש"ס עליהם, הוי אונס, אם לא היה יכול להציל (עלמנוני) ולא על ידי אחרים(וא"צ). ודוקא שידע זולתי שנסרפו, אבל אם אינו יודע צדיקו, רק שהיו צדיק שנסרפו, אינו יכול ליצבע שנסרפו דלילמא עובדי כוכבים נכנסו וגנבו אותנו(ג), ולכן חייב ללסנו(יד) אלא אם כן עובדי כוכבים הם ליסטים מזוינים, לאז יצבע שנסרפו או נגנבו כלסטים מזוינים, ופטור:

(7) פטור מאונסים - אם נאנס ה"ז לא הפסיד שכרו אלא נשבע שנאנס ונוטל שכרו 11 (ש"ך), היינו דוקא שכר שמירה ששמר עד שנאנס, אבל משעה שנאנס עד סוף הזמן שקבע פטור, דנהי דהוי כאונסא דבעל הבית, מ"מ באונס דלא הוי לתרווייהו לאסוקי אדעתא פטור הבעל הבית, רק דהכא מיירי משכר שמירה ששמר עד שעת האונס דזה חייב לשלם כמ"ש בסימן של"ד ס"א. והיינו דוקא באונס שהיה על החפץ, דהוי כאונס שאירע לבעל הבית. אבל באונס שאירע לפועל, למאן דס"ל דגניבה באונס גמור פטור כמבואר בש"ך לעיל במאיר המשפט ס"ק (ו), דהיינו כשאירע חולי לשומר, אז פטור אפילו משכר שמר עד שעת אונסין, כיון שלא ההנהו לבעל הבית עי' סי' ש"י ס"ב ברמ"א, וסי' של"ד במאיר המשפט סק"ג בנתה"מ והערה שם. ושבועה זו לישבע וליטול היא שבועת המשנה אף במקום שאינו נשבע בדין השומרים כגון בהקדשות ושטרות, ועי' לקמן ס"ק (כב) (נתה"מ).

(8) ליסטים מזויין - זהו נשבה הכתוב בתורה שפטור עליו השומר שכר (סמ"ע), דוקא יותר מא', אבל א' אינו אונס אלא פשיעה (ש"ך בשם שו"ת רשד"ם סי' ת"ל), אפילו לא היה שם, כיון דשם אונס דנשבה עליו [ולא אונס גניבה, עי' לעיל ס"ק (ד)] (נתה"מ).

(7) אם לא הי' יכול להציל בעצמו כו' - אף שהוא מציל את שלו ומתוך כך נשרף החפץ שהיה שומר עליו, כיון שהיה יכול להציל את החפץ לא הוי אונס מטעם שהיה נשרף חפצים שלו, ותדע שאפילו אם היה שומר חנם חייב, היה חייב בכזו מקרה דמחשב ליה כפשיעה, וצ"ע לדינא (ש"ך), הטעם הוא דבשומר שכר כל שלא הגיע האונס לגופו של חפץ רק לגופו של שומר, הוי כפשיעה נגד גופו של חפץ, ובשומר שכר נראה, דאפילו היו אונסין אותו בגופו אונס נפשות שלא יציל חייב, דהא מחייבין ליה אפילו אם הגיע עליו חולי של טירוף הדעת כמבואר בסעיף ב', וחולי של טירוף הדעת כאונס נפשות דמא ואפ"ה חייב, ואפילו למאן דפוטר בסימן שפ"ח ס"ד בנשא ונתן ביד באונס מחמת נפשות, מ"מ בשומר שכר חייב, דהשתעבד עצמו מעיקרא לשלם כל שלא יגיע האונס לגופו של חפץ. אבל בשומר חנם דפטור באונס אפילו כשלא הגיע האונס רק לגופו של שומר (ולכן בדליקה פטור), וכיון

Commented [j13]: רע "א מציין לעוד תשובה בסי' קלד וצ"ע אם נצרך

Commented [j14]: הנה תה"מ מביא יש ט"ס ועי' פרידמן מש"כ בש"ך?.

⁹ עי' לעיל ס"ק (ד).

¹⁰ עי' לקמן ס"ק (יח).

¹¹ עי' רבי עקיבא איגר לעיל סי' סו ס"מ: [אם היה שומר שכר עליהם ונגנבו וכו' הפסיד שכרו עד שישבע ששמר כראוי] היינו ששמר כראוי שלא נגנב ונאבד רק שנאנס, דזהו מקרי שמירה כראוי לגבי ש"ש. כמש"כ בש"ך כאן. ועי' לעיל סי' ש"א סעיף א' ס"ק Error! Reference source not found.

הלכות שומר שכר ואומנים

דקיי"ל בסימן שפ"ח בש"ך ס"ק כ"ב דאונס ממון מיקרי אונס, נראה דאם אנסוהו אונס ממון שלא יציל או בכה"ג, דהוי כאנסוהו באונס נפשות דפטור (נתה"מ ופ"ת)¹².
(א) ולא ע"י אחרים - פירוש, ואפילו בשכר ע"י לקמן ס"ח ברועה, שצריך להציל ע"י רועים אחרים ואפילו בשכר, וחוזר ונוטל מהמפקיד (סמ"ע).

(ב) שם - ראובן ושמעון שותפים והסחורה שלהם היתה מונחת ברשותו של ראובן, ונפלה דליקה סמוך לו, ולא בא שמעון או אחד מאנשי ביתו לסייע להציל חפצי שותפות, ולכן מוכרח היה ראובן להוציא מביתו חפצים שלו ע"י אחרים מאן דהו, כי הוא ואנשי ביתו היו טרודים להוציא ולהשגיח על חפצי שותפות שהיה סך רב ועצום יותר ויותר מחפצי עצמו, ומחמת זה נגנב ונגזל מן החפצים שלו מה שהוציאה אשה אחת, ועדיין ביד ראובן כל מה ששייך להשותפות בנאמנות, ורוצה לעכב בידו החצי שנודע לו שבודאי נגזל מהחפצים שלו בסיבת מה שהיה טרוד להציל חפצי שותפות, ורוצה לדמות לשטף נהר חמורו וחמורו חבירו כו' ואין חבירו כאן להתנות, דצריך לשלם דמי חמורו הנפסד על ידי זה (ע"י סימן רס"ד סעיף ג' בהג"ה), ולמעשה כל זמן שהשותף ראובן אינו מחויב להתעסק לבד, רק מנדבת לבו עושה זאת, דאז לא הוי רק כשומר חנם, והוא אינו מחויב להפסיד את שלו ולהציל של חבירו, א"כ דמי לשטף נהר חמורו וחמורו חבירו כו', וא"כ צריך השני לשלם לו מה שהפסיד ע"י הצלתו, ע"י סימן קפ"א סעיף ב' (היו שני שותפים והציל אחד מהם הציל לאמצע, ואם אמר לעצמי אני מציל, הרי זה חלק מחבירו והציל לעצמו כל מה שהגיע לחלקו כו'), וזה הוא ממש בנידון דידן, דאי הוה בעי ראובן היה מציל רק החצי מן עסק השותפות והוה אמר לעצמי אני מציל, משום דבמקום פסידא חולק לנפשו, כי אין לך פסידא גדול מזה, וי"א, דאפילו בשומר שכר דוקא היכא דמקבל אגרא להדיא, משום דאמר ליה להכי יהיבא לך אגרא כו', אבל כל אלו הנידונים כשומר שכר מאומד הדעת, פטור בכה"ג. ומהאי טעמא כתב שם במעשה שנשרף אצל גבאי דחברה קדישא גמילות חסד משכונות של חברה קדישא שהיה מונח אצלו בכיפת אבנים בצירוף חפצים של עצמו שהיו באותה כיפה בדליקה שנפלה בליל יוה"כ, ובעוד שהציל את שלו שהיה לו בבית מקורה בעצים, בתוך כך נבקעה הכיפה של אבנים ונשרפו אותן חפצים שלו והמשכונות הנ"ל, הא ודאי דגבאי חברה קדישא שיש בידו מופקד חפצי החברה בלי ספק הוא כשומר שכר מטעם שותף, דבני חברה קדישא שותפים זה לזה ונעשים שומרי שכר זה לזה, ובכל זאת נ"ל לפטור את הגבאי מלשלם הפסד, כיון דלא מקבל אגרא להדיא (פ"ת).

(ג) דדילמא גוים נכנסו וגנבו - דהיינו דוקא היכא דשכיחי גנבי, אבל בלא"ה לא חיישינן לגנבי ולא מחייבינן לשומר על ספק גניבה (פ"ת)¹³.

(ד) ולכן חייב לשלם - כל דלא היה יכול להציל אפילו ע"י אחרים, הפקירא הוא, וכל הדוחק עצמו ומציל זכה בו כדין מציל מן הדליקה ולא גנבים הם וכדין זכו¹⁴, אלא כאן מיירי דלא היה יכול להציל מטעם שהיה ירא שלא ישליכוהו ליסטים באש, ובאמת מהשריפה הוי יכולין להציל, רק שאנסוהו כדי לגנוב, ואם נשרף היה פטור דשם אונס שריפה על החפץ כמ"ש הסמ"ע ס"ב, אבל אם נגנב, אף שהיה על ידי אונס שאנסוהו שלא יציל מהגניבה, מ"מ כיון דשם גניבה על החפץ חייב וכמ"ש הסמ"ע שם, דמה לי אם אנסו רוח רעה שלא יציל או אנסוהו גוים שלא יציל, ומתוך שאינו יכול ליטעם מפסיד. ודוקא שלא היה הנפקד שם, אבל כשהנפקד היה שם ולא הניחוהו הנכרים להציל, אפילו נגנב פטור (נתה"מ).

(ד) רועה שבאו זאבים וטרפו ממנו, אם היה זאב אחד, אינו אונס (טו), אפילו בשעת משלחת זאבים. ואם היו שני זאבים, הרי זה אונס. שני כלבים, אינם אונס אפילו באו משתי רוחות (טז). היו יותר על שנים, ה"ז אונס:

(טו) זאב אחד אינו אונס - שומר חנם אולי גם גבי זאב אחד פטור, שלא אמרו אלא אינו אונס, אבל לא אמרו שהוא פשיעה, וע"י ס"ק (יח) (פ"ת).

(טז) אפילו באו משתי רוחות - ויש חולקים שב' כלבים מב' רוחות הוה אונס (סמ"ע).

(ה) יש מי שאומר דכל מה דאמרינן דלא הוי אונס דוקא בשלא השתדל להציל, אבל אם

Commented [j15]: ל

א זכיתי
להבין, שהרי
תחילת דבריו
מדובר שהנפקד
שם ומונעים
אותו מלהציל

¹² ע"י לקמן ס"ק (יח).

¹³ ע"י לעיל סי' רצ"א ס"א.

¹⁴ ע"י סי' רסד ס"ה

הלכות שומר שכר ואומנים

השתדל להציל ולא יוכל, אין לך אונס גדול מזה, ונשבע על זה, ונפטר:

(ו) הארי והדוב והנמר והברדלם (פי' רש"י פטוי"ט צלע"ז ובערוך פי' מן צעל חי צדז' סניס הוא זכר ונקרא לצוע ולאח"כ יתהפך לנקצה נקרא נפרזא ולזו היא יותר רעה מקודם מצואר צפ"ק דצ"ק דף עז ע"א) והנחש, הרי אלו אונסים בזמן שבאו מאליהם, אבל אם הוליכן למקום גדודי חיה ולסטים, אין אלו אונסים, וחייב לשלם¹⁵:

(ז) רועה שמצא גנב והתחיל להתגרות בו(יז) ולהראותו שאינו חושש ממנו, ואמר ליה: הרי אנו במקום פלוני כך וכך רועים אנהנו כך וכך כלי מלחמה יש לנו, ובא אותו הלסטים ונצחו ולקח מהם, הרי הרועה חייב:

(ח) רועה שמצא גנב והתחיל להתגרות בו - אפילו היתה כוונת הרועה לטובה כדי להפחיד הליסטים אפ"ה חייב דביבור בעלמא חייב השומר שכר (סמ"ע קצה"ח), מיהו דוקא דידעינן דבלא דיבורו לא הוי בא אבל בלא"ה לא. ודוקא שומר שכר הוא דחייב אבל שומר חנם אם היה כוונתו לטובה כדי להפחיד הליסטים פטור. ועיין מ"ש בסימן ש"מ ס"ק ד' (קצה"ח), וי"א שגם מספיקא לולא דיבור לא היו הליסטים באים מחייבים אותו (נתה"מ). (ח) רועה שהיה לו להציל המריפה או השבויה ברועים אחרים ובמקלות(יח), ולא קרא רועים אחרים ולא הביא מקלות להציל, הרי זה חייב. אחד ש"ח ואחד ש"ש, אלא שש"ח קורא רועים ומביא מקלות בחנם(יט)(יט), ואם לא מצא, פטור, אבל שומר שכר חייב לשכור הרועים והמקלות עד כדי דמי הבהמה(כ), כדי להציל, וחוזר ולוקח שכרן מבעל הבית, ואם לא עשה כן, והיה לו לשכור ולא שכר, הרי זה פושע, וחייב¹⁶:

(י) ברועים אחרים ובמקלות - שומר שכר שהניח הפקדון עם חפצים שלו בתיבה, ונפל דליקה, והציל דברים אחרים שבחדר זה שהיו שם ואותה תיבה לא הציל חייב לשלם שזה פשיעה, מאחר שהיה יכול להציל אם רצה, אף על גב דהוצרך להציל ממונו הנשרף לו במקום אחר אין זה אונס. דשומר שכר לעולם חייב באונס המגיע לגופו כגון שאנסתו שינה או אונס אחר עד שמגיע לגופו של פקדון ממש¹⁷, ובנדון זה שבא לו האונס ממקום אחר לא מיקרי אונס מאחר שהיה יכול להציל, ועל אף שזה פשיעה אמנם שומר חנם פטור כל שטרוד להציל את שלו כיון דאפילו נם כד ניימי אינשי ועייל בעידנא דעיילי אינשי שומר חנם פטור ה"ה בזה, וה"ה בזאב אחד דאינו אונס, היכא דמגיע לו איזה נזק בגופו דשומר חנם פטור כה"ג כיון דאין צריך להתגרות בזאב אחד היכא דמגיע לו היזק בגופו אפילו נזק קצת, וא"כ זאב אחד דאינו אונס היינו לגבי שומר שכר דוקא אבל פשיעה נמי לא הוי (קצה"ח), מש"כ שומר שכר שהיה יכול לקדם ברועים ומקלות ולא קידם חייב, שכן הדין אף אם הודיע לבעלים שהם יקדמו ויקימו עליו רועים, אם אין הבעלים רוצים לקבל עליהם טורח זה השומר שכר חייב (פ"ת).

¹⁵ אף על פי שהולך עמו רועים ומקלות הרבה, אפילו הכי חייב, הואיל והלך במקום סכנה. ואף אם גם בדרך האחר לפעמים דרך מקרה איכא לסטים מזויין, אלא שאינם מצויים כל כך כמו זה הדרך שהולך עתה (כנסת הגדולה הגהות טור חושן משפט סימן שג אות מא), הולך הבהמות למקום שמצויים המזיקים או ליסטים אין זה אונס וחייב לשלם ואף שומר חנם חייב בזה דזהו פשיעה גמורה במה שהוליכן למקום סכנה (ערוה"ש ס"י).

המציל ספריו ומתוך כך נשרף הפקדון, או שהיה לו ס"ת והפקדון הם ספרים של תורה שבע"פ, כיון שמון הדין חייב להציל ספרים וס"ת קודם, הרי הוא אונס ובכל אופן פטור (ערך ש"י סי' ש"ג ס"ג). עי' יו"ד (רל"ב ס"ב): מי שנשבע או נדר לעשות דבר תוך שנה או ביום פלוני יש לו לעשותו מיד או בשחרית כשיגיע אותו היום שמא ישכח אחר כך ולא יעשנו ויעבור על נדרו ושבועתו ואם לא עשהו מיד, כי אמר עדיין יש לי פנאי לעשותו ושכח או נאנס אח"כ ולא עשהו, י"א דמקרי אונס, וי"א דלא מקרי אונס, ועי"ש בט"ז דעיקר דהוה אונס, ועי' שם בפ"ת: עי' במג"א סימן ק"ח ס"ק י' דהא דמבואר בשו"ע שם במי שלא התפלל בזמנו לפי שהיה סבור שישאר לו זמן כו' חשוב כאונס. כ' ע"ז דבי"ד סי' רל"ב ס"ק יש מחלוקת בזה. וצ"ל דגבי שבועה חשש לחומרא.

¹⁶ דוקא ש"ש שאעפ"י שחייב לשמור כל האפשר סוף סוף פטור מן האונס הגמור אך היכן שקיבל עליו אחריות אונסין ליכא למימר הכי ואדרבא דמי לשואל ועדיף טובא ובשואל אמרינן בגמ' שחייב בכל ואינו פטור אלא במתה מחמת מלאכה ואפי' עשה כל מאמצי כחו ולא הועיל חייב לשלם נמצא כי מה שטרח להציל והוצי' ממון לא טרח אלא בשביל עצמו לא בשביל חברו משא"כ בש"ש שמה שטורח טורח בשביל חברו (רשד"ם רכ).

¹⁷ עי' לעיל ס"ק (י).

הלכות שומר שכר ואומנים

(ט) אלא ששומר חנם קורא רועים כו' - ומיהו אף ש"ח, אם קדם להציל בשכר, צריך הבעלים להחזיר לו מה שהוציא, וה"ה באינש דעלמא שאינו שומר והציל בשכר חוזר וגובה מבעל הבית (ש"ך¹⁸), אבל שואל, מאחר וצריך לשלם, אם שכר אנשים להציל, אין בעל הבית צריך לשלם, שהרי שכר עבור עצמו (ש"ך בשם רשד"ם), מש"כ הש"ך בענין ש"ח, י"א דמאותו שעה ואילך נעשה ש"ש משום פרוטה דר"י דהוי עוסק במצוה במה שקדם בשכר להציל הבהמה, ויש חולקים¹⁹ (רע"א).

(כ) עד כדי דמי הבהמה - משום דאכתי ניחא לבעלים שמצילה משום טירחא שיהיה להן לקנות אחרת, ומשום שמכיר בהמה זו ולמודה בביתו משא"כ אחרת שיקנה. ומ"מ אם הרועים לא נתרצו להציל בכדי דמי הבהמה, א"צ השומר להוסיף להן דמי טירחא קניית הבהמה או דמי מה שהיתה רגילה וניכרת בביתו, דשמא הבעל הבית לא ירצה להחזירו לו (סמ"ע).

(טז) רועה שטען(כא)²⁰: הצלתי על ידי רועים בשכר, נשבע ונוטל מה שטען, שאינו יכול לטעון אלא עד כדי דמיהן. ויכול היה לומר: נטרפה וישבע בנקיטת הפיץ(כב):

(כא) רועה שטען - אם ראובן שומר על נכסי שמעון, ונפטר שמעון, ובאו גוים לגנוב חפצי שמעון באונס גמור, וראובן נתן שוחד ושמר חלק, אין היורשים חייבים לשלם לו (ש"ך בשם רשד"ם).

(כב) ויכול לומר נטרפה - היינו רק כשידוע שהוציא ואין ידוע כמה (לדוגמא שיש עדים שהוציא והציל, ולא ידוע כמה הוציא), אבל ודאי דאין אדם נאמן לישיבע שעשה עמו טובה והוציא עליו כל כך הוצאות וליטול, ולכך צריך הטעם דמיגו שיכול לומר נאנסו. ומיירי בלא ראה, דאי בראה לית ליה מיגו דנאנסו. וכשאינו נאמן רק מכח מיגו, אינו חייב להחזיר רק מה ששואה הבהמה עכשיו כשהזולה, נראה דאין לו לשכור פועלים רק באופן כשיתן להם בתנאי שיצילו, וכשלא יצילו לא יתן להם, אבל על ספק אין לו לשכור, דאם לא יצילו לא יחזיר לו בעל הבית. ועוד, דהא אין לו משכון מבעל הבית רק הבהמה, וכשלא תהיה ניצלת הבהמה מאין יגבה מעותיו, ואין חייב ליתן מעותיו בלא בטחון מהבעל הבית (נתה"מ), לפי"ז בליכא מגו, כגון בפקדון בפנינו או שהזולה, והוא טוען שהציל בעת היוקר כפי דמיהן של יוקר, אינו נאמן. ומ"מ אפשר דזהו דוקא אם אינו ידוע כלל שהציל בשכר, אבל אם ידוע שהציל בשכר ואינו ידוע כמה הוציא, יש לומר כיון שהוציא ברשות לטובת חברו נאמן בשבועה בלא מגו, כדין מוציא הוצאות על נכסי אשתו וככל מוציא ברשות, ועיין שו"ת מהרי"ט, דעד כדי דמיו הימניה מעיקרא כשבא לרשותו והיה יכול לומר נאנסה וכיון שכן דכברשות קא עביד (רע"א).

(י) רועה שהניח עדרו ובא לעיר, בין בשעה שדרך הרועים להכנס בין בעת שאין דרך הרועים להכנס, ובא זאב וטרף(כג), ארי ודרס, אין אומרים אילו היה שם היה מציל(כד), אלא אומדין אותו אם יכול להציל על ידי רועים ומקלות, חייב, ואם לאו, פטור. ואם אין הדבר ידוע, חייב לשלם(כה): הגה - ויש אומרים לאס נכנס צעת שאין דרך ליכנס(כו) חייב בכל ענין, דהוי תחלתו צפשיעה וסופו צאונס(כז). ועיין לעיל סימן רכ"א סעיף י"ב:

(כז) ובא זאב וטרף - צ"ל ובאו זאבים וטרפו כו', כדלעיל ס"ד (רע"א ופ"ת).

(כד) אין אומרים אילו היה שם היה מציל - פירוש, אף שרוב בני אדם אין יכולין להציל, דילמא נתלבשה לו רוח גבורה כדוד, וזהו טעם החולקין שכתב מור"ם אחר זה, אלא אומדין אותו לפי טבע והנהגת שאר בני אדם (סמ"ע).

(כה) ואם אין הדבר ידוע כו' - דמן הסתם היה יכול להציל ע"י רועים ומקלות שהיה שוכרן להצילו. ומאהי טעמא נראה דדוקא בשומר שכר אמרינן כן, ולא בשומר חנם שאין מוטל עליו לשכור רועים כנ"ל, דאין לומר מסתמא היו טורחים רועים בחנם להצילו (סמ"ע). וי"א כיון דאין הדבר ידוע א"כ הרי השוכר מחויב לישיבע ואינו יכול לישיבע שהרי אינו ידוע וכל שומר מחויב לישיבע שידוע בבירור שנאנסה, אבל אם ישבע שספק לו הו"ל מחויב שבועה, ואינו יכול לישיבע, ולכן משלם, וא"כ גם בש"ח הדין כן (ש"ך וט"ז).

Commented [j16]: ל א הבאתי דברי הנתה"מ.

Commented [j17]: מה שהבאתי בשם מהרי"ט בסדר?

¹⁸ עי' רע"א לעיל סי' רצ"א ס"ח ד"ה אלא בשכר ומש"כ בשם הרשד"ם.
¹⁹ אמנם עי' סי' רסז ס"ז שיש מח' בכלל אם שומר אבידה הוה שומר חנינם או שומר שכר.
²⁰ עי' לקמן הערה. **Error! Bookmark not defined.**

הלכות שומר שכר ואומנים

(כ) בעת שאין דרך - אבל אם נכנס בשעה שדרך לכנס אם אינו יכול להציל פטור, דהוי תחלתו בגנור"א וסופו באונס (רע"א).

(כ) דה"ל תחילתו בפשיעה - אף שסופו באונס, אם יש שום צד בעולם לומר אילו לא פשע היה מציל, חייב. אבל אם נכנס בשעה שבני אדם נכנסים, אף על גב דג"כ פשע לענין זה דאילו היה שם היה יכול להצילו מאונסים קלים שדרך בני אדם להציל, אין זה מיקרי פשיעה כיון דעל בעידנא דעיילי אינשי, אלא הוה כגניבה ואבידה, ועל דבר שהוא כגניבה ואבידה אף שחייבה התורה לשומר שכר עליה לשלם, מ"מ כשלא נגנב אלא נאנס לא מחייבין ליה על האונס מכח שפשע בתחילה כיון דלא היתה פשיעה גמורה, משא"כ בעל בעידנא דלא עיילי אינשי דהו"ל פשיעה גמורה (סמ"ע) ²¹.

(יא) רועה שומר שכר שהעביר הבהמה על הגשר, ודחפה אחת מהן לחבירתה ונפלה לשבולת נהר (פירוש מקום שמים נגרים בכח), הרי זה חייב, שהיה לו להעבירם אחת אחת, שאין השומר נוטל שכר אלא לשמור שמירה מעולה, והואיל ופשע בשמירתו בתחלה והעביר כאחד, אף על פי שנאנס בסוף בעת הנפילה, הרי הוא חייב:
(יב) מתה כדרכה, פטור. סינפה ומתה, כגון שהעמידה בחמה או בצנה, אפילו לא מתה מיד, חייב(כח):

(כ) אפילו לא מתה מיד - כיון דסיגפה אמרינן דמאותה שעה התחילה להתקלקל והוה פשיעה (סמ"ע). אפילו לא מתה רק אחר שנה חייב ²², כיון דאי אפשר לו לישבע, דאימר מחמת הסיגוף מתה. ונראה דמ"מ אם ידוע בבירור שבנתיים היתה בריאה כשאר בהמות לא חיישינן לה, ואינו חייב רק כשהוא באופן שאי אפשר לידע ואפשר לספק אולי מחמת חולי הראשון מתה, ואפשר דהטעם משום דכשעדיין הוא בידו ופשע מקודם, דכל שיש לתלות בשום צד אפילו רחוק אמרינן דהוי תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב, אם לא שעל פי אומד אי אפשר לומר שמחמת סיגוף הראשון מתה. אמנם שומר אם סיגפה בחמה והחזירה ואח"כ מתה פטור, כיון שכבר כלה התחלתו בפשיעה (נתה"מ).

(יג) תקפתו ²³ ועלתה לראשי צוקין ותקפתו ונפלה, הרי זה אונס:

(יד) העלה לראשי הצוקין, או שעלתה מאיליה והוא יכול למונעה ולא מנעה, אף על פי שתקפתו ונפלה ומתה או נשברה(כט), חייב, שכל שתחלתה בפשיעה וסופו באונס, חייב ²⁴:

(ט) אף על פי שתקפתו ונפלה - קשה כיון דשומר חנם אינו חייב בעלתה מאליה על כרחך לאו פשיעה היא אלא כעין גניבה כמו בעל בעידנא דעיילי אינשי, וא"כ אמאי חייב בתקפתו ונפלה הא הוי תחילתו בגניבה וסופו באונס. ונראה דדוקא כל שהאונס בא מחמת הגניבה רק שיש לתלות בצד רחוק, ולזה פטור כשהיה תחילתו בגניבה. אבל כשהוא באופן שאם לא עשה מעשה הראשון לא היה נעשה האונס כלל, כגון הכא שאילו היה יושב ומשמר שלא לעלות בודאי לא היתה נפלה, חייב, דהוה כמו תחילתו וסופו בגניבה (נתה"מ).

(טו) העלה לראש ההר ומתה שם כדרכה, או שפשע בה ולא שמרה כראוי ויצאה לאגם ומתה שם כדרכה, פטור(ל). אבל אם נגנבה מהאגם ומתה בבית הגנב, חייב(לא). (קומר ש"כ שכלה זמנו, עיין לקמן סימן ד"ט וסימן ט"ג):

(ז) ומתה שם כדרכה כו' - דמלאך המות מה לי הכא ומה לי התם (סמ"ע).

(א) ומתה בבית הגנב חייב - וא"ת מאי איריא דגנבה מהאגם, אפילו גנבה מביתו נמי חייב השומר שכר מכח גניבה. וי"ל דאירי אפילו בגנבה בליסטים מזוין דאינו חייב כשנגנבה מביתו, אבל כשנגנבה מהאגם דהו"ל תחילתו בפשיעה, אף שסופו באונס חייב, דמיד כשנגנבה מהאגם חייב, דאילו עמדה בביתו אמרינן דלא בא הליסטים וגזלה, וכיון דמתחייב על הגניבה תו לא מיפטר במה שמתה ביד הגנב (סמ"ע), ויש חולקים דלא מדובר שנגנבה ע"י שיצאת בפשיעה, אלא אם אפילו הוליכה לאגם במקום שהבהמות רועות חייב כאן בשומר שכר (ט"ז).

²¹ אמנם אם ראה את האונס, וראה שאין לו סיכוי לנצל, אז הוא פטור לכו"ע (רשד"ם תל).

²² עי' לקמן ש"ט ס"ג שזה דווקא ח' ימים.

²³ היינו תקפתו ועכ"ז עלתה לראשי צוקי ונפלה.

²⁴ עי' לעיל הערה. **Error! Bookmark not defined.**, ואולי שם צריך להיות כאן.

Commented [j18]:
ינו שהבריא
בדווקא? לא ברור
לי כוונתו

הלכות שומר שכר ואומנים

סימן דש – המעביר חבית ממקום למקום ונשבר, מתי חייב:

(א) המעביר חבית ממקום למקום בשכר(א), ונשברה, דין תורה הוא שישלם(ב), שאין זה אונס גדול, והרי השבירה כגניבה ואבידה שהוא חייב בה(ג), אבל תקנו חכמים שיהיה חייב שבועה שלא פשע בה(ד), שאם אתה אומר ישלם, אין לך אדם שיעביר חבית לחבירו. ולפיכך עשו בו שבירת החבית כמיתת הבהמה ושבירתה(ה):

(כ) המעביר חבית - דוקא כשנשא שיעור משא כל שיכול לישא, תיקנו חז"ל שיפטור מתשלומין משום דנקל ליכשל, אבל מי שנשא דבר קל ונתקל ושרבו חייב דבקל אפשר לזוהר, (נתה"מ).

(ב) בשכר ונשברה דין תורה הוא שישלם כו' – י"א דוקא אם נתקל במקום מדרון לא מחשבי פושעים ויש לו דין שכתב המחבר, אבל בנתקל במקום שאינו מדרון הוה פושע וחייב מדינא אפילו שומר חנם, ואינו נפטר בשבועה דלא פשע בה, דמחשבינן ליה לודאי פשע דה"ל לזוהר מלהיות נתקל כיון שהלכו במקום הישר. אלא שמ"מ מצוה לכנוס עם הפועלים לפני משורת הדין, כל שלא ידענו שפשע במזיד, ולא עוד, אלא מצוה על בעל הבית ליתן להם גם שכרם אם הם עניים ואין להם מה יאכלו (סמ"ע, וש"ך).

(ג) והרי השבירה כגניבה ואבידה כו' - ר"ל שאינו פשיעה גמורה ואינו אונס גמור, וחייב בו השומר שכר ולא שומר חנם (סמ"ע).

(ד) אבל תקנו חכמים כו' - ר"ל חכמים תיקנו שלא יצטרך לשלם אלא יהיה פטור בשבועה שלא פשע בה, וגם צריך לשלם לפועלים שכירתן (סמ"ע), וי"א שאין להם שכרם (ט"ז).

(ה) שבירת החבית כמיתת הבהמה - כלומר ובמתה פטור השומר שכר דהוא אונס גמור (סמ"ע).

(ב) ועוד תקנו בדבר זה שאם נשאו אותה שנים במוט ונשברה משלמים החצי, הואיל ומשוי זה גדול לגבי אחד וקל לגבי שנים(ו) הוי כאונס ואינו אונס, ומשלמים מחצה אם יש עדים שלא פשעו בה(ז):

(ו) הואיל ומשוי כו' - כיון דמשא זה אינו ניתן לשאת לאחד מפני כבדותו, א"כ יש על משא זה שם פשיעה לאדם אחד הבא לנושא, ואף שנתחבר אחד עמו וסייעו לשאת אותו, כיון שאין מדרכן להתחבר בענין זה הוי כאילו נשאו אחד דמי, מיהו הואיל וקל לשנים אינו חייב אלא החצי (סמ"ע).

(ז) אם יש עדים שלא פשעו בה - ואינו נפטר בשבועה עד שיביא עדים, ועי' לעיל רצ"ד ס"ב, ורצ"ו ס"ג (סמ"ע).

(ג) נשברה במקום שאין עדים מצויים, נשבעים שלא שברוה בפשיעה ומשלמים חצי דמיה, שהרי לא היה לכל אחד להעביר אלא משוי שהיה יכול להעביר בפני עצמו:

(ד) מכאן אתה למד(ח) שהאחד שהעביר חבית גדולה שאין דרך כל הסבלים להעבירה ביחיד, שהוא פושע, ואם נשברה בידו משלם הכל: הגה – כל זה לשון הרמז"ס ודעתו, אצל יס חולקים וסבירא להו דכל שרוא קל לשנים אף על פי שרוא ככל לאחד לא מקרי פושע גמור, ואינו משלם רק מחלה:

(ח) מכאן אתה למד כו' - פירוש ממ"ש לפני זה בסעיף ב' דדוקא כשנשאוהו שנים הוא דאינו משלם אלא מחצה כיון דהוא קל לשנים ואינו פושע גמור, הא אילו נשאו אחד הוה פושע גמור וחייב לשלם כולו (סמ"ע).

(ה) הסבל ששבר חבית של יין להנוני(ט) ונתחייב לשלם(י), והרי הוא שוה ביום השוק ד' ובשאר ימים ג', אם החזירו ביום השוק חייבים להחזיר חבית של יין או ישלמו לו ארבע, והוא שלא היה לו יין למכור ביום השוק, אבל אם היה לו יין, מחזירין לו שלשה. ואם החזירו לו בשאר ימים, מחזירין לו שלשה ומנבין לו בכל זמן שורה שהיה שורה במכירתה ופגם הנקב שהיה נוקב החבית(יא), וכן כל כיוצא בזה: הגה – גם זה ל' הרמז"ס ודעתו, אצל רוב המפרשים חולקים(יב) וסבירא להו דהפך שאם שבר בשאר הימים משלם ג', ואם שבר ביום השוק, אם בא לפורעו בשאר הימים כריך ליתן לו ארבע ואינו נפטר אם רואה ליתן לו חבית אחר של יין(יג), אצל אם בא לפורע ביום השוק יכול להחזיר לו חבית אחר של יין, והוא שאין לו יין אחר למכור בשוק, אצל אם יש לו יין

Commented [j19]: צ"ע אם הסמ"ע פוסק כך.

Commented [j10]: צ"ע איך מסיק הש"ך.

Commented [j11]: ל א הבנת מסכנת הסמ"ע הבא?

הלכות שומר שכר ואומנים

אחר הכי הוא אכלו כשאר ימים ולכין ליתן לו דמי היין(ו):

(^ו) הסבל ששבר חביות של יין כו' - כלל דבריו דס"ל שלעולם הולכין אחר זמן החזרה, ואף על גב דכל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה, מ"מ לא מיקרי גזלן, ואין עליו לשלם אלא מה שקלקל בפשיעה, ואין לו להחזיר אלא חביות יין והרי מחזיר הם או דמיהן, ושיטת הרמ"א היא דהולכין אחר שעת השבירה, והוא, באם שברו ביום השוק דהיה שוה ד' ובא לפרעו בשאר הימים צריך ליתן לו מזומנים ד', ואינו נפטר בחזרת חביות יין ולומר לו המתינו ומכרוהו ביום השוק, אבל בהחזרת חביות יין נפטר בכה"ג (סמ"ע), וי"א שאם במקום כספים הוא מחזיר חבית יין, אע"פ שאינו שוה עתה רק כמו המעות זה מספיק (ש"ך), שיטת המחבר היא שהולכין אחר החזרה, דהיינו שבכל ענין יכול להחזיר לו החביות יין או דמיהם, רק שבסך הדמים יש חילוק, דאם מחזיר ביום השוק יחזיר ד' כיון שיכול למכור אז בד', רק שאם היה לו יין ביום השוק ולא היה יכול למכור, ה"ל כשאר הימים וא"צ להחזיר רק ג'. והרמ"א חולק, חדא דלא אזלינן בתר החזרה לענין חזרת ד' או ג' אלא כפי מה שהיה שוה בשעת שבירה, וכיון שהיה אז שוה ד' אף שלא היה יכול למכור אז יין שלו, מ"מ שוה הוא אז ד' ויכול למכרו ביום השוק אחר. ועוד פליגי, דאינו יכול להחזיר החבית יין רק אם שיבר בשאר יומי, אז יכול להחזיר החבית יין או ג', ואם שיברו ביום השוק ומהדר ליה ביום השוק אפילו ביום השוק אחר, מהדר ליה חבית יין או ד', ואם שיבר ביום השוק ומהדר ליה בשאר יומי, צריך שיתן לו דוקא ד', שזה יכול לומר בשעת השבירה הייתי יכול למכור בד', ולא נפטר בחזרת חבית (ט"ו), וי"א אפילו שהשבירה הוי בשאר יומי אלא דאפילו הכי כי אהדרו בתר יומא דשוקא הראשון מהדרי חמשא משום דאמר חנוונאה אילו הוי גבאי ביום השוק מזבנא ליה בחמשא. כיון דלקמיה חזי וביום השוק שוי חמשא אית ליה ביה הוה דינא דגרמי²⁵ בחמשא ומשלם חמש. והא דכל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה אף על גב דאייקר בשעת התביעה, היינו היכא דלא נודע בשעת הגזילה אם יתייקר אח"כ, אבל היכא דידוע היוקר דלקמיה כי הכא דביום השוק שוה חמשא אזלינן בתר יוקרא דלקמיה דהו"ל גורם לממון (קצה"ח). ו"א מדנקט הסבל ששבר חבית יין ולא נקט סתם מי ששבר חבית יין, משמע דלא שייך דין זה רק בסבל. והטעם נראה, כיון דמיירי ששברו בפשיעה כמ"ש לקמן ס"ק (י), ומבואר בסימן קע"ו סעיף י"ד בהג"ה דשותף שמכר קודם זמנו דהוי פשיעה דחייב לשלם לחבירו מה שנתייקר אח"כ, דומה לפועל דחייב לשלם מה שהיה יכול להרויח, ועי' סי' ש"ו סק"ו?, משום הכי חייב לשלם הכא ג"כ כשפשע בדבר שדרכו להחזיק עד הזמן כפי השער. ולכך אם בא לשלם לו ביום השוק הראשון צריך ליתן לו חבית יין או ליתן לו ארבעה מה שהיה יכול להרויח. ומ"ש המחבר כשמחזיר לו בשאר ימים דאינו משלם לו רק ג', היינו כשמחזיר לו קודם יום השוק הראשון אז נפטר בג', כיון דבזמן זה יכולין לקנות חבית יין כיוצא בזה בג', ואין הפסד לחנוני, שהסבל יאמר לו אם תצטרך לייך תוכל לקנות בסך זה. אבל כשמחזיר לו אחר יום השוק, אין סברא כלל שיפטר בג', כיון שכבר נתחייב ביום השוק להחזיר לו ד', וכי משום שהוסיף פשע ועיכב המעות שנתחייב לו אצלו עד אח"כ יפטר עצמו בפחות (נתה"מ²⁶).

(^ז) ונתחייב לשלם - ר"ל כגון ששברו בפשיעה באופן שחייב לשלם (סמ"ע).

(^ח) ופגם הנקב - זה הפושע שמשלם לו דמי היין ודמי החבית מנכה לו מדמי "היין" כשיעור הטורח שהיה לו במכירתו, ומדמי "החבית" מנכה לו פגם הנקב, דהא אילו לא שברה לא היה יכול למכור היין אם לא שהיה צריך לנקוב תחילה החבית, וחבית שיש לה נקב אין שוה כ"כ כמו החבית שלמה, שחבית שלמה ראויה לכל דבר משא"כ זו (סמ"ע).

(^ט) אבל רוב המפרשים חולקין כו' - שיטת המחבר מיירי ששברוה דוקא בשאר יומי וא"כ לענין הדין אין מח' מחבר רמ"א (ש"ך).

(^י) ואינו נפטר אם רוצה ליתן חבית כו' - אם נשאר לו יין מיום השוק ששבר בו, הרי זה נפטר כשהחזיר לו חבית יין, שהרי לא מצי למימר אילו היה בידי הייתי מוכרו, אלא שאינו נפטר בנתנית ג' כיון שהיה שוה ד' ביום השבירה (סמ"ע), ויש חולקים אלא כיון דלא סגי בנתנית ג' כמ"ש בהדיא מטעם דחייב לו ד' מחמת שהיה ד' ביום השבירה, כל שכן דלא סגי בנתנית החבית שאינה שוה אז אלא ג' (ט"ז).

Commented [j12]: ה

רע"א ציין
לדבריו בסי'
שע"ח ששם
ציין לדברי
המחנ"א נזקי
ממון א',
שמביא ספק
מחילותק
ראשונים בזה
והרי זה המח'
מחבר רמ"א
ולכן למה
הביאו?

Commented [j13]: ה

וא מוסיף: א"כ אם
תפס חנוני נראה
דלא מפקינן מיניה
עד דמשלם חמשא,
ועיין מ"ש בסימן
קע"ו סק"ז, וצ"ע
למה?

²⁵ עי' לקמן הערה. **Error! Bookmark not defined.**

²⁶ ולפי דבריו אין מח' מחבר רמ"א, וכן הוא בש"ך לקמן ס"ק (יב)

הלכות שומר שכר ואומנים

(7) אבל יש לו יין אחר כו' - היינו דוקא בדקנה היין זה אחר זמן השבירה, ואז אמרין כיון דהיתה החבית שוה ד' ביום השבירה ועכשיו ביום התשלומין יש לו יין ואינו יכול למכור גם זה, משו"ה צריך ליתן ד' דמי היין, אבל אם נשאר יין זה שבידו עתה מיום השבירה נפטר בהחזרת חבית יין (סמ"ע), ויש חולקים ואין חילוק בזה אם יש לו או אין לו (ט"ז).
(ו) ש"ש, כיון שכלה זמנו כלתה שמירתו, ואפילו היא עדיין בביתו אינו עליה אלא ש"ה:

Commented [j14]: נ כו'?

Commented [j15]: ס

מ"ע: בשו"ע ישן בדפוס ויניצאה כתב כאן עוד דין שומר שכר שכלה זמנו כלתה שמירתו ואפילו היא עדיין בביתו אינו עליה אלא שומר חנם. ובשו"ע דפוס קראקא השמיטו משום דכתבו המחבר לקמן סוף סימן שמ"ג, ושם הוא מקום מקורו שנלמד מדין שואל.

סימן שה - שומר שכופר או שטוען נאנס או נגנב:

(א) שומר שכר דינו כש"ה לענין אם כפר או טענות אחרות שביניהם, כגון אם אמר לו: נשתמשת בחפץ וקלקלתו, וכיוצא בזה, נשבע היסת ונפטר. ואם השומר טוען שנאנסה, אם במקום שעדים מצויים, יביא עדים ויפטר, או ישלם, ואם אין מצויים, ישבע שהיא כדבריו, ויכלול בשבועתו שלא שלח בה יד ושאינה ברשותו(א), ואם טען: נגנבה, או אפילו שאומר: פשעתי בה והריני משלם, משביעין אותו שאינה ברשותו(ב):

(8) שלא שלח בה יד ושאינה ברשותו - אף על גב דכבר נשבע שהוא כדבריו, והיינו שנאנסה מידו או מתה, מ"מ צריך לישבע שאינה ברשותו, משום דאם שלח בה יד כבר נתבאר בסימן רצ"ב ס"א ורצ"ד ס"א שמאז עומדת ברשותו אפילו לענין אונסין, והכי קאמר, ויכלול בשבועתו שלא שלח בה יד ואינה ברשותו, ועיין מה שכתבתי לעיל בסימן רצ"ה בסעיף ב' בסמ"ע סק"ה עוד מזה? (סמ"ע), ויש חולקים, והכא מיירי בטוען נאנסה בלסטים מזוין ואפשר דהדרה לידה, על כן נשבע שאינה ברשותו עכשיו (ט"ז).

(2) ואם טוען נגנבה או אפילו שאמר פשעתי והריני משלם כו' - האי הריני משלם, קאי גם אטען נגנבה, דהא שומר שכר דינו שחייב לשלם בגניבה ואבידה (סמ"ע).

(ב) נגנבה בלסטים מזוין(ג) והוכר הגנב, צריך לפרוע לבעל הבית, והוא יעמיד הגנב בדין. ואפילו אם נשבע כבר ונפטר קודם והוכר הגנב(ד), כיון שנמצא הגנב צריך להעמידו בדין והוא יפרע לבעל הבית:

(2) נגנבה בלסטים מזוין כו' - וכן הוא בשומר חנים עי' סי' רצ"ד ס"ו ועיי"ש בסמ"ע ד"ה עושה דין שיש מח' אם צריך לשלם או רק לטרוח²⁷ (סמ"ע).

(7) והוכר הגנב - ואם החזיר הגנב לבית שומר ואח"כ נאבד בפשיעה חייב השומר (רע"א).

(ג) היו הבעלים עמו במלאכתו בשעה שמשך החפץ לשמור(ה), פטור אף מפשיעה, כמו שנתבאר בדיני ש"ה:

(7) בשעה שמשך כו' - עי' סוף סי' רצ"א (ס"ו?) דבשעה שמשך דהיינו בתחילת ענין מלאכת השמירה והדומה לו בענין שיהא עמו, ואז לא איכפת לך אף אם אח"כ בשעת אבידה לא יהיה עמו ופטור, משא"כ איפכא (סמ"ע).

(ד) קבל עליו ש"ש להתחייב אף באונסים(ו), או שהתנה ליפטר מגנבה ואבידה ומשבועה(ז), הכל לפי תנאו²⁸. (אמר סתם: על מנת שלא לתחייב נאחזיקו, פטור אפילו מפשיעה(ח))²⁹:

(7) קיבל עליו שומר שכר כו' - ע"ל סי' ס"ו ס"מ³⁰ וצ"ה ס"א בהג"ה³¹ ורצ"א סכ"ז³² וש"א ס"ד³³ ודו"ק ורצ"ד ס"ה³⁴ ורצ"ו ס"ה³⁵, יש מח' אם אפשר להתנות להיות פטור מפשיעה

²⁷ עי' תורת אמת סי' קח שעיקר שלא צריך לשלם.

²⁸ עי' לקמן שד"מ ס"א מחבר ורמ"א להתנות אחרי קנין, ועיי"ש בנתה"מ שמחלק בין שואל לשאר שומרים.

²⁹ עי' מב"ט (ח"ג סי' ע) שזה לא ספק אלא ודאי פטור, ולכן אפילו אם המפקיד תפס, חייב להחזיר.
³⁰ ז"ל: אם קנו מידו שיתחייב בדין השומרים [אפילו בשטרות שמעטן הפסוק], חייב.
³¹ ז"ל: אלו דברים שאין נשבעין עליהם. מן התורה, קרקעות אפילו של חוצה לארץ, ועבדים, ושטרות, והקדשות, וכן נכסי עובדי כוכבים וכו', ואפילו אם פשעו בהם ונאבדו, פטורים משלם, לא שנא שומר חנם או שומר שכר ושואל. (ואם התנה לשלם, הכל לפי תנאו).

³² ז"ל: אם התנה [שומר חנים] שיתחייב אף באונסים, חייב אף בדברים בלא קנין.

³³ ז"ל: כל אלו, אם קנו מידם להתחייב באחריותם, חייבים.

³⁴ ז"ל: אם התנה הנפקד שיהא פטור משבועה, תנאו קיים.

³⁵ ז"ל: מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה, והשואל להיות פטור משלם. וכן מתנה בעל הפקדון על שומר חנם או שומר שכר ושוכר להיות חייבים בכל כשואל, שכל תנאי בממון או בשבועת ממון

הלכות שומר שכר ואומנים

(ש"ך בשם ר"י לבית לוי), וי"א דאין השומר חנם יכול להתנות להיות פטור מפשיעה, ואפילו שהתנה אין בתנאו כלום (ש"ך בשם המהר"י בן לב), ואם הוצרך השומר שכר ליתן משכון לא מהני תנאו בלא קנין, דהא דמתחייב אף בדברים, הטעם הוא משום דבהיא הנאה דנפיק עליה קלא דמהימן הוא גמר ומשעבד נפשיה, והכא לא שייך טעם זה, דהא קמן דלא הימניה (פ"ת).

⁽¹⁾ ומשבועה כו' - ואז מפסיד שכרו המגיע לו (ש"ך).

⁽²⁾ אמר סתם על מנת כו' - שומר שכר או שואל שאמרו מעיקרא איני מקבל אחריות עלי פטור מכלום, אפילו שומר חנם לא הוה, ודוקא בדאמר מעיקרא כן מהני בלא על מנת, משא"כ אם קיבל השמירה מעיקרא צ"ל אח"כ על מנת (סמ"ע), ויש חולקים ופירוש דברי המחבר, דבשעת קבלת המשכון, דאם קיבל המשכון סתם כבר נעשה שומר חנם וכל זמן שאינו מחזיר המשכון לאו כל כמיניה לפסוק ממנו על שמירת שומר חנם (ש"ך וט"ז), עי' מ"ש בסימן ע"ב סקי"ד (קצה"ח), אפי' במזיק ממש פטור, ויש חולקים (רע"א), וי"א דאין השומר מתנה להיות פטור מפשיעה, ואפילו שהתנה אין בתנאו כלום, ויכול המפקיד לתבוע ממנו, משום דהוי כמתנה להזיק ולעבור על דברי תורה, ומאחר וזה מח' אי אפשר להוציא ממון (רע"א בשם לחם רב).

(ה) שומר שכר שמסר לשומר אחר, נתבאר משפטו בסימן רצ"א(ט):

⁽³⁾ נתבאר משפטו בסוף סימן רצ"א - ע"ש מסעיף כ"א ואילך (סמ"ע).

(ו) האומר לחבירו: שמור לי ואשמור לך, (וי"א דהוא הדין השאילני והשאילנני), הרי זה שמירה בבעלים(יא). אמר ליה: שמור לי היום ואשמור לך למחר(יב), השאילני היום ואני אשאילך למחר, שמור לי היום ואשאילך למחר(יג), השאילני היום ואשמור לך למחר(יד), כולם נעשו שומרי שכר זה לזה: הגה - וי"א (דהשאילני והשאילנני) ושומר לי והשאילנך או השאילני והשאילנך, אפילו צדל יומא, הוי שומר שכר ולא מקרי שמירה צדעליסטו.

⁽⁴⁾ ויש אומרים דהוא הדין השאילני ואשאילך - הטעם, דהמשאיל הוא במלאכת השואל לשמור לו כלי המושאל לו (סמ"ע), קשה למה כתב בשם י"א שהרי גם המחבר סובר כן מ"ש אח"כ השאילני היום ואני אשאילך למחר נעשה ש"ש אלמא דבבת אחת הוי שמירה בבעלים (ש"ך), הכלל בכל השמירה בבעלים, באם יש לו איזה הנאה להשומר מהבעלים בשעת התחלת השמירה מיקרי שמירה בבעלים (ט"ז).

⁽⁵⁾ הרי זה שמירה בבעלים - ראובן הביא לו שמעון עשרה משקלי זהב שיעשה לו מהם אצעדה אחת וכו', ושמעון מסייע בהתכתו כו', ובבואו ליקח האצעדה לא נמצאת ולא נודע מה היה לו כו'. מצד מה שנתעסק עמו במלאכה נראה פשוט דהוי שמירה בבעלים וכו', א"כ דבר פשוט הוא דהוי פשיעה בבעלים לפטור, ונראה דאע"ג דשמירה בבעלים פטור אפילו מפשיעה, אבל שכרו מיהא מפסיד, היינו דוקא היכא דנתן לו שכר לשמור א"כ כל שלא שמר כראוי אפילו שאין בו דין שמירה אבל שכרו מיהא מפסיד כיון שלא עשה מלאכתו ששכרו לכך לשומרו כתורת שומר שכר, אבל אומן שנוטל שכר עבור מלאכתו אלא דהוא ממילא שומר שכר כמו שוכר כיון דנהנה (עי' ש"ו ס"ק א), וא"כ כיון דעשה מלאכתו מלאכת אומן ונאבד בענין שהוא פטור כגון שהיה בעלים עמו א"כ הו"ל כמו חזרה ליד בעלים וכאילו נאנס דהו"ל כמו חזרה ליד בעלים וצריכין לשלם שכרן (קצה"ח), וי"א שאין צריך לשלם דמי שכירות (נתה"מ).

⁽⁶⁾ ואשמור כו' - עי' לעיל ס"ק (ה), דבעינן שיהא עמו בתחילת השמירה של זה שאבד (סמ"ע), וה"ה ביום א' ושעות מחולקות (ש"ך).

⁽⁷⁾ שמור לי היום ואשאילך למחר כו' - הא אמר לו שמור לי היום ואשאילך מיד או השאילני ואשמור לך מיד הוה שמירה בבעלים, וכן כל שתלה השמירה או השאלה בענין אחר שאמר אשאילך בתנאי שתשמור לי או השאילני בתנאי שאשמור לך כנגדו, מיהו באומר לו השאילני היום ואשמור לך למחר, לאו עמו מיקרי, דעמו משמע מיד בשעת התחלת שאלה³⁶ (סמ"ע), השאילני ואשאילך ודאי אתי כפשוטו בבת אחת דומיא דשמור לי ואשמור לך, וא"כ בשעה שזה מחויב לשמור לו כלי השואל גם חברו מחויב לשמור כלי משאיל והוה שאלה בבעלים,

Commented [j116]: ל
א מצאתי למה
שצ"ן.

קיים, ואין צריך לא קנין ולא עדים.
³⁶ עי' לקמן הערה 39.

הלכות שומר שכר ואומנים

ושמור לי ואשאלך נמי מובן שהרי מיד שזה מקבל הכלי לשמור, זה מחוייב להשאל לו הכלי, נמצא שזה הכלי של משאל, הרי הוא כאלו הוא של השומר, וכל היכא דאיתיה ברשותא דהשומר איתיה, ובעל הכלי צריך לשומרו לו כדי להשאלו, נמצא נעשה בעל הכלי שהוא המשאל שומר, וכן בהשאלני ואשמור לך ומיירי שמשאלו אח"כ דאלו היה מוסר לו כלי השואל מיד א"כ אינו שוב עמו במלאכתו, וזה בכלל היום ולמחר. מיהו בשמור לי היום ואשאלך למחר כיון דאינו חייב להעמיד לו כלי השואל עד למחר, לא חל על המשאל תורת שמירה עד למחר, שהרי הכלי הוא שלו ולא הוא שמירה בבעלים (ש"ך, וט"ז), ויש חולקים, דמה הפרש בין מיד בין למחר, דלמחר ג"כ מחוייב המשאל לשמור לו עד למחר כדי להשאלו. לכן נראה דהיינו טעמא, ד"ואשאלך מיד" הכין עצמו למלאכה להושיט לו דבר הנשאל כמו בהשקיני מים, משא"כ בואשאלך למחר שלא הכין עצמו למלאכה עד למחר. אמנם לכו"ע לא נפטר מטעם בבעלים רק השומר, אבל השואל ודאי דחייב כשאמר השאלני ואשמור לך, דנגדו לא הוי השומר בעליו עמו דהא הבעלים אינן עושין להשומר מאומה³⁷ (נתה"מ).

Commented [j117]: ד
"ה לך למחר - נכון?"

^(טז) השאלני היום כו' - ואם א"ל השאלני ואניח לך משכון הוי שואל וחייב באונסים (ש"ך). בהשאלני ואשמור לך, הוי השאלה כמו שומר שכר ופטור מאונסין, דהא אין כל הנאה שלו כמו שאר שואל (ט"ז), וי"א שדין זה קשה לכאורה, דהא שמירה בבעלים הוא, וע"כ צ"ל דמיירי ששאל ואח"כ הניח לו המשכון דלא נשתעבד בשמירה בשעת מעשה (נתה"מ).
^(טז) ויש אומרים דהשאלני ואשאלך - י"א [בדעת הרמ"א וכך גרסתו] דדוקא השאלני ואשמור לך, או שמור לי ואשאלך הוה שומר שכר, אבל השאלני ואשאלך או שמור לי ואשמור לך הוה שמירה בבעלים (ש"ך בשם אגדות אזור), ולא צריך להיות השאלני ואשאלך בבת אחת ממש, רק לא בימים שונים (ש"ך בשם הרשד"ם³⁹). והטעם, כיון דמה ששמור הוא רק לעצמו דהרי כל הנאה שלו (נתה"מ), וי"א שכל שאלה תמורת דבר הוה שומר שכר, ואפילו בשמור לי בשכר היום ואשמור לך בחנם למחר ונגנבה או נאבדה פרה דחנם, מיקרי שכר מה שחבירו ישמור לו בשכר שהרי לא היה מסכים תמורת השכר ללא השאלה (קצה"ח).

Commented [j118]: ה
נחל יצחק בהערה מוסיף
משהו?

(ז) אמר לו: השאלני גלימא שלך שהיא קלה וטול שלי שהיא כבדה (טז), ובאו לסמים ונטלו האחת, הנשארת היא של בעל ראשון (יז): הגה - דהוי ליה השאלני ואשאלך דהוי שאלה צנעלים. מיהו אם אין הדברים השאלים ציד השאלים, אלא ציד אחרים, כגון שראובן הניח המשכון ציד לווייתן צעד שמעון ושמעון השאל דבר לראובן, לא מקרי שאלה צנעלים, דהא אין שמעון שומר לראובן, והוה שומרי שכר זה לזה:

Commented [j119]: ט
ק"ג נכון?

^(טז) שהיא כבידה - פירוש, והוא היה חזק יותר לנושאה עליו או שהיה רוכב גמל (סמ"ע).
^(טז) הנשארת היא של בעל הראשון כו' - ואינו יכול זה שהיה בידו לעכבו בשביל מה שאבד לו השני, דהרי פטור מאבידתו אף שהוא שואל, כיון דהשני היה עמו במלאכתו שהיה ג"כ שואל ממנו (סמ"ע).

^(טז) כגון שראובן הניח משכון כו' - אם עשה כן מעצמו ולא תלה זה בזה, אבל אם תלה זה בזה הוה שמירה בבעלים (סמ"ע), וי"א דאין חילוק בכך אלא אפי' תלה זה בזה כיון דאין המשכון בידו א"כ אינו שומר עליו (ש"ך).

Commented [j120]: י
א הבאתי דברי
הט"ז

סימן שו - האומנים שומרי שכר, ואם קלקלו, ומבח שנבל:

³⁷ מה ששמרו הוא רק לטובת עצמו כיון שצריך להשתמש בהפץ השאלו לו (נחל יצחק סי' עב ס"ד).

³⁸ ראובן שהפקיד אצל שמעון ושמעון אצל ראובן לא הוי שמירה בבעלים דנפקד לא מיקרי עומד במלאכתו של מפקיד שאין הש"ח חייב אלא לשומרו במקום הראוי וכיון שנתנו במקום הראוי לשמירה תו לא נשאר עליו שום חיוב שמירה (מחנ"א שומרים לח), ועי' סי' עב ס"ב בש"ך ותומים בענין שמירה בבעלים בפקדון על עסקא.

³⁹ אבל נראה לי פשוט, שאם אמרו כן, ושמעון קבלו, וראובן עוד לא, ונגנב משמעון שחייב, שהרי עוד לא היה בבעלים.

הלכות שומר שכר ואומנים

(א) כל האומנים שומרי שכר הם⁴⁰(א)(ב). וכלם שאמרו: מול את שלך והבא מעות, או שאמר ליה האומן: גמרתיו, ולא לקחו הבעלים הכלי, הרי האומן שומר חנם. אבל אם אמר האומן: הבא מעות ומול את שלך(ג), עדיין הוא שומר שכר, כמו שהיה. (ואם אמר: טול את שלך ואיני שומרו עוד, פטור(ד))⁴¹:

(x) כל האומנין שומרי שכר הן - דוקא באומן דקבלנות קאמר דהוי שומר שכר, משא"כ פועל שכיר יום, כיון דהשכירות שנותנין להן אינה בשביל השמירה אלא עבור המלאכה שמתקנין ועוסקין בו, אלא שבהנאה שנתנו לו לתקן ולא לאחר באותה הנאה מחשב לשומר שכר, והנאה כזו אינה שייכא כי אם בקבלן שמניח אותה המלאכה בידו עד גמרו ונתנו לו שכרו, משא"כ שכיר יום שהיום נותן לזה ומחר לאחר, וכל כהאי גוונא אין שייך לומר בו בהנאה שנתנו לו כו', דהא לא נתנו לו אלא עבור שנודמן לפניו זה, והא ראייה שלמחר יתנהו לאחר. ועוד יש לחלק, דסתם קבלן עושה המלאכה בביתו ושייך בו שמירת הכלי מגנבים מביתו, משא"כ בשכיר יום דמסתמא הוא עושה המלאכה בבית הבעלים ואין השמירה עליו⁴² (סמ"ע), ויש חולקים שכל אומן בין בקבלנות ובין בשכיר יום, בין בביתו בין אצל בעל הבית, דינו כשומר שכר מטעם שזהו שכרו שמשתכר במה שנותן לו מלאכה ליטול שכרו (ש"ך), עיין מ"ש בסימן ע"ב סק"ד (קצה"ח). אף דבעינין משיכה בשומרין (עי' סימן רצ"א סעיף ה'), מ"מ נראה דבשוכר⁴³ הוי התחלת השימוש קנין הן לענין חזרה הן לענין חיוב אונסין (נתה"מ), ויש שלא מחלקים בין קבלן לשכיר יום (הש"ך הנ"ל), עכ"ז אם עושה מלאכה

⁴⁰ עי' סמ"ע (סי' ע"ב סק"ו): אומן בכלי אומנותו שמת, בנו נעשה שומר שכר תחתיו. ⁴¹ פועל שעשה ועבר על תנאי הגבלת הזמן דוקא ואי אפשר להחזיר לו התיקון, ה"ל כיווד שלא ברשות ומגיע לו רק הוצאה שיעור שבח, גם אם לא היה אחר יכול לעשות התיקון כהשבת אבידה רק הוא מ"מ שייך לגרע ע"י בקיאים וכמו במעבורת ובדבש ויין (כסף הקדשים חושן משפט סי' שע"א). מי ששכר כלי מחברו לעשות מלאכה פלוני ונגנב אחר שנגמר מלאכתו, ואחר שהבעלים ידעו שנגמרה מלאכתו הוה כאמר לו טול את שלך וכלתה שמירתו ופטור מגניבה (מחנ"א שומרים כג), ועי' נתה"מ קפו ס"ב: שואל או שוכר לחרוש שדה פלונית ודאי דהוי שואל עד שמחזירו, או עד שיאמר לו טול את שלך, או שמודיעו שגמר המלאכה, אבל בשואל אחר שכלה זמנו, אף שהודיעו חייב, כדן שומר שכר, מטעם דהואיל ונהנה מהנה (נתה"מ).

ראובן ששלח בגד לחייט ולא נגמר כראוי, והחזיר אותו לחייט לגמור מלאכתו ונגנב בגד ממנו, הוה שומר שכר הוי וחייב לשלם (מהרש"ך ח"ב סי' קכ). מה שאם א"ל האומן נגמר הכלי דהוי ש"ח דוקא שהיה יכולת ביד הבעלים ליקח הכלי אז הוי ש"ח אבל אם לא היה יכול להוליכו דרך משל שהיה כלי גדול שצריך לשכור פועלים להוליכו והלך הבעל לשכור פועלים להוליכו ובין כך נאבד שלא היה יכול להוליכו מפחד לסטי' שהיו עומדים לפניו באופן שלא היה יכול להוליכו אף על פי שאמר לו האומן גמרתיו וידע שכבר נגמר עדיין הוא עליו ש"ש דדוקא שהיו [יכולים] הבעלים להוליכו ולא לקחוהו אבל אם אינם יכולין ליקחו עדיין הוא עליו ש"ש (ש"ת תשב"ץ חלק ד (חוט המשולש) טור ב סימן כד). ראובן נתן בנו למלמד בשכר, והתנה שילין הבן בבית המלמד והביא אתו כרים וכסתות לישן בהם, וככלות זמן המלמדות חזר הבן לביתו ושכח ליקח עמו הכרים והכסתות, ויען שהיה חייב אביו שכר לימוד ולא היה לו לשלם, לכן לא בא ליקח הכרים וכסתות מפני הבושה וגם נתיירא אולי יעכבן המלמד, ואחר איזו שבועות נגנבו כמה חפצים מבית המלמד וגם הכרים וכסתות. הוה ליה כאומן אחר שגמר מלאכתו, והרי לא גילה דעתו שתופס הכרים וכסתות עבור חובו, וגם לא קיבל שכר שימור עליהם, אינו שומר שכר (מהרש"ם ח"ז סי' ב) {צ"ע אם יש ראייה כאן נגד התשב"ץ הנ"ל שכתב " כיון שלא הוה המניעה מצד האומן נגמרה השמירה " }.

⁴² הוה רק באומן שהמלאכה היא תחת ידו אף בבית בעה"ב יותר מאצל בעה"ב דהא הוה עוסק בה והבעה"ב עוסק בדברים אחרים ולפעמים הולך מהבית וכשהאומן עובד בביתו אינו יכול לסגור הבית ועוד ענינים כאלו ואם האומן לא יקבל עליו השמירה יצטרך גם בעה"ב לעסוק בה לשומרה לכן סובר הש"ך דמסתמא קבל עליו האומן שמירה אף בבית הבעלים דהא ודאי שהבעלים רוצים שישמור כדי שיהיו הם פנויים לעסוק בדברים אחרים ולילך מהבית וכדומה ולכן סתמא כפרוש, אבל בעובדא דידן [שראובן שכר בעל עגלה להוליך דבר ממקום למקום, וראובן הלך איתו] ששניהן שוין שהיו על העגלה בכל העת אצל הזרעונים והבעלים יכולין אדרבה עוד לשמור יותר מהבע"ג שעסוק בסוסו לראות שילך בטוב והבעלים פנויים ודאי לא אמרינן שקבל עליו הבע"ג שמירה מאחר שאין כלל צורך לזה דהא יש כאן הבעלים שישמרוהו, אבל אם היה במקום שרק הבעל העגלה יכול לשמור {שהבעלים יושנים?} וא"כ היה צורך לשמירתו וממילא קבל עליו שמירה. ובפרט מי היה אצל הסחורה בשעת הגניבה (אג"מ חו"מ ח"א סי' ע).

⁴³ היינו אומן כאן.

הלכות שומר שכר ואומנים

אצל בעל הבית לא חשיב שומר שכר, דלאו משום הנאתו קאי שם, דבלא"ה ברשותיה דבעל הבית הוה קאי ועומד. וכהאי גוונא לא הוי אפילו שומר חנם. והא דאומן כשומר שכר, ל"ד משום דתפיס ליה אאגריה, אלא אפילו שהקדים לו שכרו דתו לא שייך לומר דתפיס ליה אאגריה, אפ"ה חייב כשומר שכר כיון שמשתכר במה שהוא עומד אצלו, ויש חולקים שכל שהקדים לו שכרו אינו כשומר שכר, ודוקא גבי אומן אינו כשומר שכר באם הקדים לו שכרו, מטעם דלא חשיב שלהנאתו עומד אצלו, שהרי היה יכול לעשות המלאכה בבית בעל הבית, אבל בעל עגלה שכל אומנותו להוליך הסחורה על עגלה שלו ממקום למקום וע"י זה משתכר, בודאי דחשיב שלהנאתו עומד אצלו כמו גבי שוכר, ולכן הוי כשומר שכר גם בהקדים לו שכרו. וי"א באומן ממש, אם הקדימו לו שכרו אחר שמשך החפץ, פשוט ג"כ דחייב כדין שומר שכר, אך אם הקדימו לו שכרו קודם שמשך החפץ יש להסתפק בזה אי הוי כשומר שכר. עוד, אם נתן כלי לאומן כדי לראות צורתו ולעשות לו כלי אחר כמותו, לא הוי כמו פקדון, אלא שומר שכר שהרי אילו לא היה מראה לאומן הכלי לא היה יודע לעשות אחר כמותו, נמצא השכר שקיבל בעשיית הכלי הוא בשביל הכלי ההוא שנתן לו, וא"כ הוה ליה החפץ ההוא כמו החפץ עצמו שנוטל שכר על עשייתו ונמצא זה וזה שוין, והוי שומר שכר כל זמן שלא הודיע האומן לבעל הכלי שכבר צייר בדעתו ציור הכלי ההוא ואינו צריך לו עוד, אך לאחר שהודיעו שאינו צריך לו עוד לראות בו, אם אח"כ הניחו בידו, מההיא שעתא לא הוי אלא שומר חנם (פ"ת).

Commented [j121]: ל א הבאתי דברי הסמ"ע ש"ך ונתיבות.

(2) שם - ראובן הביא לשמעון חפץ אחד כדי לראות צורתו ולעשות לו חפץ כמותו ולקחו מידו ונשאר בידו כמו ה' ימים ואח"כ בא ראובן ואמר לו שיתן לו החפץ שבעליו רוצים אותו וא"ל שמעון שכבר ראהו וידע צורתו ושיטול שלו וא"ל ראובן שיניחנו אצלו עד שילך למקום פלוני ויחזור והלך ולא חזר עד עבור שני ימים ובין כך ובין כך נאבד החפץ, האומן פטור כדין שומר חנם שפטור מגנבה ואבדה ואף על פי שהאומן שומר שכר הן דוקא אם לא הודיע האומן לבעל הכלי שכבר נגמר מלאכתו אבל אם אמר האומן לבעל הכלי טול את שלך והביא מעות או גמרתיו לבד ולא בא בעל הכלי ונטלו אינו עליו מכאן ולהבא אלא שומר חנם. ובכל מקום שאמרו נעשה שומר שכר על שמירת הדבר הוא בשביל איזה הנאה שתבא ליד השומר מצד החפץ שבידו ולא בעינן הנאה גדולה רק הנאה מועטת כל שהוא בההיא הנאה בלבד נעשה ש"ש. ובנדון דידן אילו לא היה מראה החפץ ההוא לשמעון לא היה שמעון יודע לעשות אחר כמותו ונמצא שהשכר שקבל בעשיית הכלי לראובן הוא בשביל הכלי ההוא שהביא לו ראובן ובההוא הנאה נעשה עליו ש"ש וא"כ הוה ליה החפץ ההוא כמו החפץ עצמו שנוטל שכר על עשייתו מאחר שבשבילו הוא עושה החפץ של ראובן ונמצא שזה וזה שוין וחזר הדין (רע"א בשם התשב"ץ).

(3) הבא מעות וטול כו' - דבזה גילה דעתו שרוצה לעכב הכלי בידו עד שיתן לו תחילה שכרו (סמ"ע).

(7) ואיני שומרו עוד כו' - פירוש, ואפילו שומר חנם לא הוי, דהא גילה דעתו שאינו רוצה להיות בשמירתו כלל. אבל אם הקדים לומר הבא מעות וטול את שלך ואיני שומרו עוד, מזה לא איירי כאן, אלא גם בזה אמרינן דלא אמר טול את שלך ואיני שומרו עוד אלא אחר שיביא המעות, ואז הוה שומר שכר (סמ"ע).

(ב) נתן לאומנים לתקן(ה), וקלקלו, חייבים לשלם. כיצד, נתן לחרש שידה(ו), תיבה ומגדל, לקבוע בהם מסמר, ושברו, או נתן לו עצים לעשות מהם שידה, תיבה ומגדל, ונשברו אחר שנעשו, משלם לו דמי שידה, תיבה ומגדל, שאין האומן קונה בשבח כלי(ז)(ח) ע' צ"ע סי' כ"ח סט"ו: הגה - הצנאי שקבל עליו לסחור הכותל וצנר הצננים או הזיק, חייב לשלם. היה סותר מלך זה ונפל מלך אחר, פטור, ואם נחמת המכה, חייב:

(7) נתן לאומנים - אמר לאומן עשה כלי כך וכך ואקחנו ממך למחר והוא עשה אותו וחזר זה מליקח אותו חייב לשלם לאומן כל ההפסד מדיני דגרמי (רע"א).

(1) כיצד נתן לחרש שידה כו' - פירוש, לא מיבעיא כשהשידה תיבה כבר היתה עשויה ונתנה לו לתקן ושברה דחייב לשלם לבעה"ב, אלא אפילו לא נתן לו אלא עץ בעלמא והאומן תיקנו לכלי ואח"כ נשבר בידו דאומן, אפ"ה חייב לשלם לבעה"ב, דמיד שעשאו האומן קנאו הבעה"ב ואין לאומן עליו אלא חוב בעלמא דמי שכרו, דאין אומן קונה בשבח הכלי דהיינו מה שנשבח העץ להיות עשוי ממנו הכלי שידה תיבה כו' (סמ"ע).

הלכות שומר שכר ואומנים

(17) שאין האומן קונה בשבח כלי - וי"א שזה ספק אם אומן קונה בשבח כלי, ואז אינו חייב לשלם אלא דמי עצים, מיהו לענין איסור של כל תלין דבקבלנות עובר משום כל תלין, והוא הדין אם נגנב או אבד הכלי ממנו לאחר שעשאו והשביחו, ונרא' דפלוגתייהו הוי כשלא קבל עדיין האומן דמי שכירתו דאלו קבל דמי שכירתו ליכא למ"ד שלא יתחייב להחזיר דמי (השכירות) [שידה - קצה"ח] כשקלקל (ש"ך). בכל פועל שיהיה, כגון שכיר יום דלא שייך ביה אומן קונה, אם נאנס הכלי בידו לא הפסיד שכרו. וגם באומן צובע שנתן לו בעל הבית הצמר והסמנין, והצבע נוטל שכירות ידיו לבד, דגם בזה לא שייך אומן קונה בשבח כלי, אם נאנס מיד האומן ישלם בעל הבית שכרו, אבל באומן הבא לתבוע שכר אומנותו מבעל הבית אחר שנאנס הכלי מידו, והוא באומנותו השביח הכלי, נראה שיכול הבעל הבית ליפטר באומרו קים לי כמ"ד אומן קונה בשבח כלי, וכלי שלך הפסדת ונאנס מידך. ואם יש ביד האומן מומן מבעל הבית, והוא מוחזק כדין כל מוחזק, יכול לומר קים לי כמ"ד אין אומן קונה בשבח כלי, ונוטל שכרו מבעל הבית (רע"א בשם מהר"ש לבית הלוי), הנותן טבלא לאומן לצייר בה ציורין ששוחקין עליו באיסקונדרי, ואסרה על בעלים בנדר אחר שציירה קודם שפרע לו שכרו, מאחר ואין אומן קונה בשבח כלי, אז אין לו בגוף כלום אלא שכר הוא דמחייב עלה בעל הכלי ואין לו כח לאסור הכלי. ואפילו אם היה האומן קונה בשבח כלי, היינו היכא שיש ממשות בשבח כגון שנותן לו עצים ותיקן כלי אבל הכא לא עשה אומן אלא ציירה בסימנין ואין בזה ממש, וכן בצביעת צמר אינו קונה. ויש חולקים, והעיקר שכל אומן קונה בשבח כלי אינו קונה כל הכלי אלא בשבח כלי (עי' לקמן &), ובצבע לא שיבח הכלי כיון דאינו אלא חזותא והו"ל כמי שאינו ומש"ה אין לו מה לאסור, ואפשר שצבע בצמר הוא ספק, ולכן ספק ממונא לקולא ואין לו בממונא כלום (קצה"ח), וי"א דכל שהאומן קונה בשבח כלי אפילו השבח הוא ע"י דבר שאין בו ממש גמור, כגון שנתן לו בגד לרכוכי, קונה בהכלי בערך השבח שנשבח, כגון שמקודם היה שוה מנה וע"י השבח שוה ק"ן, יש לו שלישי בהכלי, ואין הצבע בלבד שלו רק שקונה שיעור שבח בהכלי, מ"מ כשלא קלקל, שבחא דהבעה"ב הוא, דהא אדעתא דהבעה"ב אשבח, ולא אמרו אומן קונה רק לענין אם הזיקו, שאין דעתו של האומן להשביח לצורך בעל הכלי לחייב עצמו בתשלומי נזקו, ולענין שיש לו קנין על גוף השכירות, והיינו קנין שיעבוד כמו משכנו שלא בשעת הלואה, ולפ"ז בודאי דאין יכול האומן לאוסרו על הבעה"ב כשפורע לו, דכל זמן שלא קלקל שבחא דהבעה"ב הוא. והיכן דסמנין דאומן במה נקנו להבעה"ב ופשר הדבר דהצבע דבר שאין בו ממש הוא ויצא מרשותו וזכה בו בעל הכלי (נתה"מ). האי שבחא דבעל הבית הוא והא דאומן קונה בשבח כלי אינו קנין גמור להיות כשלו ממש אלא קצת קנין הוא דאית ליה בגויה לקדושי אשה, כמו בע"ח דקונה משכון לקדושי אשה והלוה יכול לסלקו בעל כרחו ותו לית ליה במשכון ולא מידי, וה"ה ה"נ בשבח הכלי עד שיסלק לו דמי שכירות אית ליה קנין לקדושי אשה ולנזקין דהיינו אם הזיק אין לו לשלם בעד השבח. ודע דכל מה שקונה אומן בשבחו אינו אלא עד דפרע לו דמי שכירותו, אבל מכי פרע דמיו שוב אין לו לאומן בשבחו כלום וממילא שבחא דבעל הבית, ונראה דה"ה אם התנדב האומן לתקן לו כלי בחנם דליכא דמי שכירות א"כ הרי מעולם לא קנה בשבחו כלום כיון דאין לו בשבחו עד שיתן לו דמיו וזה שהתנדב בחנם הרי כאילו כבר נתקבל דמיו, ואין לו כח לקדש בו אשה וכן בהזיקו חייב כיון דליכא דמי שכירות ממילא לא קנה בשבחו כיון דאינו לוקח גמור אלא מקצת קנין עד שיפרע לו דמיו וזה כבר קיבל דמיו והו"ל כאומר התקבלתי. וכן אומן שמתקן בדמי שכירות ובעל הבית פורע לו דמיו אפילו בעל כרחו ממילא שבחא דבעל הבית דאין צריך קנין חדש מן האומן לבעל הבית כמו בלוה שיוכל לפרוע בעל כרחו למלוה דמי משכנו. אפילו חרש שוטה וקטן יוכל לסלק דמי שכירות ואין צריך דעתן כיון דהוא אפילו בעל כרחו. גם בגניבה ואבידה חייב אפילו אחר שקיבל דמי שכירותו דכיון דאומן דהוי שומר שכר לאו משום הנאה דתפיס ליה אאגריה אלא משום דשוכר הוי שומר שכר, וא"כ לעולם הוי שומר שכר אפילו אחר שקיבל שכירותו כיון דכבר קיבל הנאה מזה החפץ עד שיאמר לו טול את שלך דאז כלתה שמירתו, אבל כל זמן שלא אמר לו טול את שלך אפילו קיבל דמי שכירותו עדיין שומר שכר הוא עליו. קודם שפרעו דמי שכירות הוי שבחא לאומן א"כ מעולם לא נעשה שומר שכר על השבח, דהא דחייב בכלי אחר שפרעו היינו משום הנאת פרוטה דהיה לו בתחלה, אבל בשבחו דבתחלה לא נעשה שומר כיון דאפילו הזיקו פטור ואחר שפרעו כלתה

Commented [j122]: ל
א הבאתי דברי
הסמ"ע

Commented [j123]: ה
לש

הלכות שומר שכר ואומנים

הנאה זו, ומש"ה ראוי שיפטור בגניבה על השבח בין קודם שפרעו בין אחר שפרעו, אלא שהיה צריך להחזיר דמי השכירות דלענין זה נעשה שומר גם על השבח שיתחייב בגניבה ואבידה נגד דמי השכירות דהיינו להפסיד השכירות, וא"כ אפילו אחר שפרע צריך להחזיר השכירות כשנגנב או נאבד, ועדיין צ"ע (קצה"ח)⁴⁴, אומן שאמר לעשות בחנם ואח"כ אמר שרוצה בתשלום, אם אין אומן קונה בשבח כלי, אינו יכול, כיון דעשה על דעת שלא לשלם לא נתחייב מעולם בשכר, אבל אי אומן קונה בשבח כלי, יש לומר דכשתיקן הכלי, ממילא קנאו, ויכול לומר איני רוצה להקנות לך בחנם, דהוי כאומר אני רוצה ליתן לך במתנה מה שתקנה דיכול לחזור, ומ"מ אפשר דכשעושה בחנם אינו קונה בשבח כלי, וצ"ע לדינא. ועי' בפני יהושע (גיטין דף כ' ד"ה א"ל רבא) שאפילו בחנם אומן קונה בשבח כלי (רע"א).

(⁷¹) בשבח כלי – כנ"ל אם לא נתקלקל שבחא דבעה"ב, כיון שהשביח אדעתיה דהבעה"ב, רק לענין אם קלקל אמרינן אומן קונה מטעם דאין דעתו של אומן להקנות להבעה"ב כדי לחייב עצמו, וכן לענין שיהיה קונה כנגד דמי השכירות, היינו קנין שעבוד כמו במשכנו שלא בשעת הלואה, ולא קנה קנין גמור כנגד דמי השכירות. ואפילו אם אומן קונה, כנאסו חייב בשכירות, ומכ"ש כשנתן לו השכירות דא"צ להחזיר, ובגניבה ואבידה בלא"ה חייב דהאומנין שומרי שכר הן. ובאומן שעשה בחנם נראה ג"כ דאינו חייב כשקלקל למאן דס"ל דאומן קונה, דאין דעתו של האומן להשביח אדעתיה דבעה"ב לחייב עצמו בהיזק. והנה בקרקע כהאי גוונא ששכרו לבנות בית וקלקלו אחר שהשביח, ג"כ יש לומר בו אומן קונה בשבח הקרקע, דגם בקרקע בעינן שהאומן יקנה לו השבח (נתה"מ).

(ג) נתן צמר לצבע והקדיחו יורה(ט), נותן לו דמי צמרו(י). צבעו כעור(יא), או נתנו לו לצבעו אדום וצבעו שחור, שחור וצבעו אדום, נתן עצים לחרש לעשות מהם כסא נאה ועשה כסא רע או ספסל, אם השבח יתר על ההוצאה(יב), נותן בעל הכלי את ההוצאה, ואם ההוצאה יתירה על השבח, נותן לו את השבח בלבד. (ומה פסיה ראו להסתייג) אינו לא פסיה הוא ככלל הקון, ומשנין הסבח (והסוללה) כלל זה). אמר בעל הכלי: איני רוצה בתקנה זו אלא יתן לי דמי הצמר או דמי העצים, אין שומעין לו. וכן אם אמר האומן: הא לך דמי צמריך או דמי עציך ולך, אין שומעין לו, שאין האומן קונה בשבח כלי שעשה⁴⁵:

(⁷²) והקדיחתו יורה - פירוש, שהרתיתו יותר מדאי ומכח זה נשרף ונתקלקל ולא היה בו שבח מעולם (סמ"ע).

(⁷³) נתן צמר כו' נותן לו דמי צמרו - דוקא שהקדיחתו יורה קודם שנפל בו הצבע, אבל לאחר נפילה, שהשביח נותן לו דמי צמרו ושבחיו (ש"ך), זהו רק אי חזיתא לאו מלתא, אבל לדידן דמספקא לן⁴⁶, אין לחייב להצבע מספק, דדלמא יש שבח סממנים על גבי הצמר והוי כמוסיף נופך משלו דלא קנאו בעל הצמר לאותו שבח עד שיבוא לידו אא"כ הקדים לו שכרו (רע"א), עיין לעיל ס"ק (ו) שזה הוי ספיקא דדינא ואינו נותן לו רק דמי צמרו. אמנם זה דוקא כשהסממנין של פועל, אבל אם הצמר והסממנין הן של בעל הבית והצבע רק מקבל שכר מעשיו ידיו, לכו"ע אין האומן קונה בשבח כלי (נתה"מ).

(⁷⁴) צבעו כעור - פירוש, שצבעו בשירוי צבע מהפסולת שנשאר בשולי היורה (סמ"ע)

(⁷⁵) אם השבח יתר על ההוצאה כו' - היינו אם הבעל הבית נתן להצבע צמר שוה י' דינרים והצבע הוציא בסמנין ובשאר הוצאה י' דינרין, אם הצמר כמו שהוא צבוע שוה יותר מעשרים, היינו שבח יתר על ההוצאה, ונותן לצבע ההוצאה דהיינו י' דינרים, ואם הוא שוה י"ח דינרין אינו נותן להצבע אלא השבח דהיינו ח' דינרין (סמ"ע).

(⁷⁶) ומה שהיה ראוי להשביח - שאם נתן הבעל הבית להצבע צמר וסמנין שוין י' דינרין וקצב לו שכר י', ואילו צבעו כמו שאמר לו היה שוה כ"ה, אין לו לצבע כלום אא"כ שוה יותר מט"ו, שאותן ה' דינרים שהיה משביח הן בכלל הקרן, לפיכך אם השבח יתר על הוצאה [יציאה קרוי להשכר שהיה עליו להוציא וליתנו להצבע אם היה צובעו כמו שאמר לן] כגון שהשביח בין הכל כ"ו, נותן לו י' דהיינו היציאה, ואם היציאה יתר על השבח כגון שאינו שוה אלא כ"ד, נותן לו את השבח דהיינו ט', ואם אינו שוה אלא ט"ו [וכ"ש פחות] לא יתן

⁴⁴ אין אומן קונה בשבח כלי בקרקע (שו"ת בית יצחק אר"ח ויר"ד קו"א סי' ה).

⁴⁵ עי' חזו"א ב"ק סי' כב סק"ו וסק"ז. לא עשיתי

⁴⁶ עי' ב"ק קא ע"א, ולקמן שס"ג סי"א וסמ"ע שם.

הלכות שומר שכר ואומנים

לו כלום, שונה מיורד לשדה חבירו, דכיון דנותן לו לצבוע כל מה שהוא עתיד להשביח חשוב כאילו כבר השביח. ואומן שפשע ושינה חייב לשלם לו הכל, ואפילו הוציא הצבע הוצאות אפ"ה אינו נוטל האומן אפילו כדי הוצאתו עד שיטול הבעל הבית תחילה שיעור שבח הראוי, וצ"ע למה הרמ"א לא כתב בלשון "וי"א" (סמ"ע), וי"א שמאחר והמחבר אין הכרח שחולק על שיטת הרמ"א לכן לא הביאו בלשון "וי"א", ועכ"ז עיקר כמחבר (ש"ך), וי"א העיקר כדברי הסמ"ע. האי מאן דיהיב זוזי לחבריה ופשע ולא זבין ליה משלם ליה כדקא אזיל אפרוותא דזול שפט, אע"פ שלא קיבל עליו בפירושו, כיון שנתן לו מעותיו וסמך עליו חייב לשלם, דבהאי הנאה דסמך עליו ואלמלא הוא היה לוקח ע"י אחרים נשתעבד מדין ערב, וזה ענין שכירות פועלים שחייבין לשלם להבעלים מה שמפסידין בחזרתן, וכן הבעל הבית לפועל, דכיון שסמכו זה על זה נתחייבו זה לזה וכו'. והוא מטעם דהוי כמקבל שדה והובירה דחייב לשלם (סי' שכ"ח ס"ב) מטעם דהוי כאם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא דחייב אפילו וכו'. ומסיק שם דאפילו אליבא דהלכתא אם נתן לו יין להוליך חייב לשלם לו מה שהפסיד ביום השוק, ע"י סי' של"ג סקמ"ט⁴⁷. ולפ"ז בהך דלצבעו אדום וצבעו שחור מחויב הפועל לשלם לו מה שהיה יכול להרויח כיון שהיה בידו וסמך עליו, ולפ"ז היה מחויב לשלם הפועל החמשה שהיה יכול להרויח אפילו מביתו אף דליכא עכשיו שום שבח בהצמר כשצבעו שחור, ואפשר גם בצבעו שחור צמר זה אינו משלם מביתו כיון דאפשר להשלים עוד הרויח ע"י צביעת צמר אחר מחדש, ולא דמי כל כך להא דאם אוביר, ומ"מ מנכה לו משכרו, ואין הפועל נוטל שבח עד שנוטל מקודם הבעל הבית מה שהיה יכול להרויח בצביעת אדום, כיון דמ"מ לא דמי לשאר יורד שלא ברשות, דבשאר יורד שלא ברשות יש להבעל הבית שבח, משו"ה צריך ליתן להפועל עכ"פ ההוצאה שיעור שבח, משא"כ הכא דע"י השבח שהשביח הפועל הצמר בצביעת שחור לא השביח כלל להבעל הבית, דהא אדרבה הפסידו, דהא כשלא היה צבוע שחור היה יכול לצבוע אדום ולהרויח ה' זהובים, נמצא דהצביעת שחור אינו שבח להבעל הבית רק הפסד להבעל הבית (נתה"מ).

(ד) המוליך הטיים למחון, ולא לתתן(יד), ועשאן סובין או מורסן, נתן קמח לנחתום ועשאו פת נפולין(טו), בהמה למבח, וניבלה, בשכר, חייבים לשלם דמיהם. ואם שחט בחנם(טז), אם היה טבח מומחה, פטור, ואם אינו מומחה, חייב⁴⁸(יז). (והטעמים שטוקחין הכרכשאות מן הכשרות, מקרי שכר, ואם נצלו חייבים לשלם(יח)):

(ט⁷) ולא לתתן - פירוש, שדרך בעל רחיים לשרותן במים תחילה ולכתשן במכתשת להסיר קליפה החיצונה כדי שיהא הקמח או הסולת יפה (סמ"ע).
(ט⁸) פת נפולין - פירוש, נשבר ונפול כשאוחזין בו (סמ"ע).
(ט⁹) ואם שחט בחנם - ואין זכות הברכה הופך אותו לשומר שכר, כמו ששומר אבידה אינו שומר שכר מטעם מצות השבה אבידה גרדא, אע"פ שהתופס מצוה של אחר צריך לשלם לו (ע"י ב"ק צא ע"ב ולקמן שפ"ב ס"א) (קצה"ח).
(ט¹⁰) אם היה טבח מומחה פטור - דכיון שהוא מומחה ואינו רגיל לבוא מכשול זה לידו, אמרינן דמזל דבעל הבהמה גרם לו שבא מכשול זה לידו, אבל שחטו בשכר חייב דה"ל ליהזר טפי (סמ"ע). מיקרי מומחה כששוחט ג' פעמים עופות קטנים, והדיוט אפילו בחנם חייב דפושע הוא (ש"ך).

(ט¹¹) שלוקחין הכרכשאות כו' - ואף על פי שאין לוקחין כלום מן הטריפה, כיון שאם לא היתה נטרפה היה נוטל נמצא זה שכרו, ועוד, הכרכשאות שנותנים לו מן הכשירות הן שכו' גם על הטריפות (סמ"ע), ומטעם השני הוי שומר שכר גם על התרנגולים (ש"ך), ויש חולקים על הש"ך, והטבחים ששוחטין התרנגולים אינן חייבין לשלם אם נבלו, אף על פי שנוטלין שכר דבר ידוע מבהמות, שהשכר הוא בשביל הבהמות הם לוקחים אותן, והעופות דרך גמילות חסדים הם שוחטים אותם שאפי' אינם טבחי העיר לא היו נמנעים מלשחוט אותם בלא שכר. ועוד שאפי' השכר שנוטלין וכו' אינו מגיע חצי פרוטה לעוף אחד ופחות מפרוטה לאו ממונא הוא (רע"א בשם התשב"ץ), ע"י דברינו רכ"ז סכ"ה סקי"א? (קצה"ח).

(ה) במה דברים אמורים, שניבלה בוודאי. אבל אם עשה בה טרפות הפוסלה מספק, כגון

Commented [jl24]: ל
א הבאתי את דברי
הקצה"ח.

⁴⁷ וע"י ריש סי' שלג הערה ?? אריכות של מ"מ בנתה"מ בענין זו.
⁴⁸ וחייבו מטעם שומר ולא מטעם מזיק, ע"י לקמן הערה 50.

הלכות שומר שכר ואומנים

ששהה במיעוט סימנים, פטור. וכן אם מצא הסכין פגום, והוא בדרך תחלה, כיון דאיכא למימר בעצם המפרקת נפגמה(יט), לענין ממון לא מפקינן מספק; הגה – אף על גב דלנו נוהגין לאסרו, אפילו הכי פטור מממון, וכן נראה לי. ואף על פי שיש מי שחולק(כ). ומכל מקום שכרו הפסיד, דלילמא בסכין פגום שחט:

^(ט) בעצם המפרקת כו' - פירוש, ואז טריפה מספק, והוא באונס, משא"כ אם נפגמה בעור הבהמה קודם שחיטה פושע הוא, דאילו הוה סכיננו טוב לא היה נפגם דסכין טוב אינו נפגם מעור הבהמה (סמ"ע).

^(י) ואף על גב דאנו נוהגין לאוסרו כו' כן נ"ל כו' - גם דעת המחבר כן, מדכתב לענין ממון לא מפקינן מספק, משמע אף על גב דלענין איסור אסרינן ליה מספק, והא דכתב הרמ"א "כן נ"ל", ר"ל שכך נראה לו להכריע להלכה נגד ה"יש מי שחולק" (סמ"ע), ויש חולקים ועיקר כ"יש מי שחולק", דכל היכא דנהגינן לאוסרו אף על גב דאינו אלא מכח חומרא, כיון שהוא מפורש בהדיא בהלכות שחיטה שביד השוחטים שלומדים מהן הלכות שחיטה השוחטים שבגבולין חייב לשלם, ומש"כ ספק נבלה אף על גב דאסור באכילה, לא מחייבינן לטבח לשלם, התם מיירי בספיקות שאינן מבוארים בהלכות שחיטה שביד הטבחים. והכל מטעם דהו"ל לאסוקי אדעתיה שיאסור השחיטה והוה ליה להזהר בכה"ג (ש"ך ורע"א), וי"א דאם עשה קלקול בשוגג בשהייה כל דהו דהו"ל היזק שאינו ניכר דפטור בשוגג, דכל שהוא מצד חומרא יתירא לא הוה כמתיו ראשה בסייף, דהיינו טעמא דטבח אומן שניבלה דלא הוה היזק שאינו ניכר ומשום דהו"ל כמתיו ראשה בסייף, אבל בשהייה כל דהו שאנו מחמירין אינו אלא לאכילה אבל השחיטה כשרה להוציא מידי נבילה, והו"ל היזק שאינו ניכר ופטור. אבל אם עשה קלקול בחומרא יתירא שאנו מחמירין בהגרמה ועיקור הו"ל היזק ניכר, א"כ אפילו מצד חומרא יתירא חייב דהו"ל ליזהר, ועי' ש"ך שס"ג סק"ז שאפילו שומר פטור בהיזק שאינו ניכר (קצה"ח). ויש חולקים וכמו שאם היתה מדאורייתא פסולה השחיטה שהיתה מקפדת התורה בכך, ודאי דהוה כמתיו ראשו בסייף, וה"נ כשהוא מדרבנן, דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון, ואפילו הוא מחומרת הגאונים כאיסור דרבנן דמי. ועוד, דדמי לדיין שאסר את המותר דחייב לשלם (עי' לעיל סימן כ"ה ס"א בהג"ה) מטעם כדי שידקדק היטב, ה"נ כן הוא בשוחט (נתה"מ). אמנם בודק שניתק סירכות כדי להכשיר הבהמה ומחמת זה נטרף, נראה דפטור אפילו לכו"ע, דהא היזק שאינו ניכר הוא, דבשלמא בשחיטה כיון דלא שחט כראוי הוה השחיטה היזק ניכר, משא"כ בבדיקה אחר שכבר נשחטה הבהמה היזק שאינו ניכר הוא, ואינו חייב אלא במתכוין, והכא הרי נתכוין להכשיר ולא להזיק (נתה"מ), ועיין מה שכתבתי בפ"ת ליו"ד סימן י"ח סק"ו [דהיכא דלא ברי היזקא בשעת מעשה, פטור לכו"ע] (פ"ת).

(ו) המראה דינר לשולחני, ואמר לו: יפה הוא, ונמצא רע(כא), אם בשכר ראהו, חייב לשלם(כב) אף על פי שהוא בקי ואינו צריך להתלמד. ואם בחנם ראהו, פטור, והוא שיהיה בקי שאינו צריך להתלמד. ואם אינו בקי, חייב לשלם אף על פי שהוא בחנם, והוא שיאמר לשולחני: עליך אני סומך(כג), או שהיו הדברים מראים שהוא סומך על ראייתו ולא יראה לאחרים. (ויש אומרים דאפילו סתמא נמי חייב(כד) ומכל מקום הסברא הראשונה נראה עיקר(כה)):

^(כז) המראה דינר לשולחני – הן נחסר מחמת רעתו הן נמתק צורתו, הן שהעמידו צורה אחרת ונעשה בה פסול מחמת צורה (קצה"ח).

^(כח) אם בשכר ראהו חייב לשלם – וי"א דהוה מח' ולכן לא מוציאין ממון מספק (ש"ך), ראובן רצה לקנות צרור א' והראהו לצורף אומן אחד ואמר לו ראה אם הוא זהב מזוקק או אם יש בו זיוף. ואם הוא מזוקק אתן לך חצי הריוח בשכרך. ראהו האומן ואמר לו נראה לי שהוא זהב מזוקק ואין בו זיוף, וסמך עליו הלוקח וקנאו בחזקת שהוא זהב מזוקק והתיכו ונמצא נחשת. האומן פטור, שאין חיוב על אומן אלא כשהוא נוטל שכר, והרי אם אין שם ריוח אינו נוטל שכר (רע"א בשם התשב"ץ⁴⁹).

^(כט) עליך אני סומך - ונראה דדין זה הוא רק ברואה בחנם, אבל בשכר ודאי חייב אפילו בלא אמר לו, וזה פשוט (נתה"מ).

Commented [j125]: ל

א הבאתי את
דברי הט"ז
ד"ה לענין
ממון, וכן
ד, ה ואע"ג
וכן ש"ך סק"ט,
ורע"א שם וסמ"ע
וקט"ז

Commented [j126]: נ

כונ?

⁴⁹ מובא בקצה"ח סי' רכז סכ"ה.

הלכות שומר שכר ואומנים

(72) דאפילו סתמא נמי חייב - טעמייהו, משום דכל המראה דינר לחבירו מסתמא אינו מראהו אלא כשבא לקבלו מהנותנו לו ואינו יודע אם הוא טוב, ועל פי זה קיבלו ופטרו להנותנו לו (סמ"ע).

(73) ומ"מ הסברא הראשונה עיקר - וכן עיקר (ש"ך), אמנם שמאים ששמו לבע"ח והוצרך לקבלו בחובו כפי שומתו, לא דמי למראה דינר לשולחני, דדין ב"ד יש להן וכטעו בדבר משנה דמי דפטורין מלשלם (נתה"מ) ויש חולקים על הש"ך ואם המטבע שהראה זה שאמר טובה היא ניכרת לכל מביני מטבעות שרע היא, ודאי חייב לשלם, דמזיד הוא, כי לא שת לבו אליה כלל, ואין בזה שום תנאי וכל שהוא יותר מומחה כ"ש דחייב (פ"ת).

(ז) טבח שעושה בחנם וניבל, וכן שולחני שאמר: יפה, ונמצא רע, וכן כל כיוצא בזה, עליהם להביא ראיה שהם מומחים, ואם לא הביאו ראיה, משלמין⁵⁰:

(ח) הנוטע אילנות לבני המדינה, שהפסיד, (ויט אומרים להוא הדין ליחידו(כו)), וכן טבח של בני העיר שנבל הבהמות, והמקזי דם שחבל, והסופר שטעה בשטרות, ומלמד תינוקות שפשע בתנוקות ולא למד (אפילו רק יוס או יומיס(כו)), או למד בטעות, וכל כיוצא כאלו(כח), והאומנים שאי אפשר שיחזרו ההפסד שהפסידו, מסלקין אותם בלא התראה(כט), שהם כמותרים ועומדים, עד שישתדלו במלאכתם, הואיל והעמידו אותם הצבור עליהם⁵¹: הגה - וי"א לאף על פי שאין לריכין התראה, מכל מקום צעין חזקה. לעד סיהו מוחזקין או שיתרו צהן לא מסלקין להו. הנותן מעות לחבירו לכתוב לו ס"ת ונמלא בו טעות, ונריך לשכור אחר שיגיה אותו, אם הם טעויות שדך סופרים לטעות, אין הסופר חייב כלום. אבל אם טעה כל כך שאין דרך לטעות, חייב. ומכל מקום אזלין בחר המנהג, אם מנהג המקום שכותבי ספרים מגיחים אף זה, נריך להגיה. וכסתם המקומות שאין על הסופר להגיה, אם עמד והגיה מעלמו, חייבים הצעלים לשלם לו⁵²:

(12) ויש אומרים שהוא הדין ליחיד - גם לענין טבח ומקזי דם וסופר כו' (סמ"ע).

(13) רק יום או יומים - יום שהוא כיומים דהיינו מעת לעת, ה"נ בעינן שיבטלו דוקא מעת לעת (סמ"ע).

(14) וכל כיוצא באלו האומנים - כן צ"ל (סמ"ע).

(15) וכן טבח של בני העיר שנבל כו' עד מסלקין אותו - אפילו בחנם קנסינן ליה דלא עביד מכאן והלאה לא בחנם ולא בשכר (סמ"ע).

⁵⁰ אומן קיבל חומר מחברת ביקור חולים לעשות עבורם סמים, ושרפם בטעות, ומאחר ועשה בחנם והוא אומן הוא פטור, ואין טענה שמה שנתרצה לעשות בחינם היינו לגמול חסד, דמצות לאו להנאות נתנו (חקרי לב מהד"ת סי' לא). סופר שלא כתב האזכרות לשמן לא צריך לשלם לבעלים עבור הגווילין אע"פ שהס"ת צריך גניזה, דהוי היזק שאינו ניכר בשוגג פטור (מהר"ם שיק יורה דעה סימן רפד). מבואר בסי' שמ"ו שהרב עם תלמידים בזמן שא"י להשמט זה מזה הוה שמירה בבעלים, וכן ש"ץ עם קהל שלו דכל שא"י להשמט זה מזה הוה שמירה בבעלים וא"כ גם כאן הרי השוחטים משועבדים למשחטה כ"ז שצריכין לשחוט מוכרחים לשחוט וגם הקצבים אינם יכולים לשחוט אצל שוחט אחר א"כ הוה משועבדים זה לזה ופטורים אף מפשיעה כמבואר בסי' רצ"א דשמירה בבעלים פטור אף מפשיעה (שו"מ מהד"ג ח"ב סי' יח). ועי' לעיל סי' סעיף ד שחייב מדין שומר ולא מדין מזיק.

⁵¹ עי' לקמן סי' תכ"א סי' ברמ"א: מי שיש לו משרת וחושש שיגנוב לו יוכל להוציאו קודם זמן השכירות. ועי' רל"ב סי' בפ"ת אם יש שפחה שהיא זונה.

⁵² אפי' אילו היה ספיקא דדינא אי להחליף היריעה או לקדור האזכרה ובעל הבית אומר אנא בעינא למיעבד מצוה מן המובחר ביריעה חדשה שלימה בלי נקב ובלי מטלית נמי הסופר פטור, וכן מי שגנב אתרוג שהי' בדמים יקרים ופסלו דמצי פטר נפשיה באתרוג אחר כשר אף שאינו חשוב כמו הראשון, אמנם במקרה של האתרוג י"ח שהפסידו דמים יקרים כמו שהיה יכול למכור את אתרוג המהודר (שו"ת יהודה יעלה ח"א יו"ד רצב). עי' מ"ז תרנ"ו סק"א אם גזל אתרוג שוה הרבה והשיבו לו אחר החג, י"ל דמצי פטר נפשיה בטענת הרי שלך לפניך כמו בחמץ ועבר עליו הפסח, ואפשר דחייב מדינא דגרמי. אבל כל א' יכול לומר קים לי בענין זו של קדירה, שאם הבעל הבית שילם, הסופר פטור, אם הבעל הבית לא שילם, הבעל הבית פטור, עד שהסופר יכתוב יריעה חדשה, ועוד שהבעה"ב יכול לומר אי אפשרי בס"ת שנכתב בה על המטלית ששיווי שלה אינה כס"ת שלמה, ואפילו אין לבעה"ב טענה רק שנפגם יופי הספר והוא רוצה לעשות מצו' מן המובחר בספר נאה משום זה אלי ואנוהו ג"כ שומעין לו (בנין ציון קסד).

Commented [jl27]:
א הבאתי את דברי
הקצה"ח.

הלכות שומר שכר ואומנים

^א הרמב"ם שכירות (פ"ב ה"ח).

^ב ב"מ לג ע"א ושבועות מט ע"ב.

^ג תוס' ב"ק נז ע"א ד"ה כגון, ורא"ש ב"ק פ"ו סי' ה.

^ד ב"ק נז ע"א, ב"מ כט ע"ב נח ע"א.

^ה מרדכי ב"מ סי' רפב וסי' קעו.